

Kompetence speciálního pedagoga ve vztahu k domácímu násilí

Bakalářská práce

Studijní program:

B7506 Speciální pedagogika

Studijní obor:

Speciální pedagogika pro vychovatele

Autorpráce:

Aneta Frydrychová

Vedoucí práce:

PhDr. Kateřina Thelenová, Ph.D.

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Zadání bakalářské práce

Kompetence speciálního pedagoga ve vztahu k domácímu násilí

Jméno a příjmení: Aneta Frydrychová
Osobní číslo: P17000359
Studijní program: B7506 Speciální pedagogika
Studijní obor: Speciální pedagogika pro vychovatele
Zadávající katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky
Akademický rok: 2018/2019

Zásady pro vypracování:

Cílem bakalářské práce je zmapovat kompetence a potřeby speciálních pedagogů ve vztahu k domácímu násilí, při práci s aktéry domácího násilí, kteří jsou současně přítomni v edukačním procesu.

Základní metody sběru dat: dotazování

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Formazpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

1. BECHYŇOVÁ, V., 2007. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. Praha: IREAS, 229 s. ISBN 978-80-86684-47-5.
2. CONWAY, H. L., 2007. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. Praha: Albatros, 158 s. ISBN 978-80-00-01550-7.
3. HANUŠOVÁ, J., 2006. *Násilí nad dětmi - syndrom CAN*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 24 s. ISBN 80-86991-78-4.
4. ŠEVČÍK, D., ŠPATENKOVÁ, N., 2011. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2.
5. VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I., 2016. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1. 1. 2016*. 3. přepracované vydání. Praha: profem, 253 s. ISBN 978-80-904564-5-7.

Vedoucí práce:

PhDr. Kateřina Thelenová, Ph.D.
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání práce:

3. dubna 2019

Předpokládaný termín odevzdání: 30. dubna 2020

prof. RNDr. Jan Píček, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Pavel Kliment, Ph.D.
vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 - školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

28. dubna 2021

Aneta Frydrychová

Poděkování

Na tomto místě bych především ráda poděkovala své školitelce PhDr. Kateřině Thelenové, Ph.D. za velmi cenné rady, vedení a trpělivost v průběhu zpracování mé bakalářské práce. Ráda bych poděkovala i všem dalším účastníkům výzkumného šetření za jejich spolupráci a ochotu.

ANOTACE

Bakalářská práce „Kompetence speciálního pedagoga ve vztahu k domácímu násilí“ je rozdělena do dvou základních částí. Teoretická část se zabývá příčinami, formami, znaky, důsledky, prevencí a cyklem domácího násilí. Je zde zmíněná charakteristika násilných osob, ohrožených osob a dítěte jako subjektu domácího násilí. Důležitou součástí této bakalářské práce je domácí násilí a syndrom CAN v kontextu speciální pedagogiky. Vzhledem k tomu, že základní škola praktická a speciální v Liberci, ve které je realizovaný výzkum, spolupracuje při řešení domácího násilí na žákovi s několika institucemi, je tato práce zaměřena i na systém pomoci obětem domácího násilí.

Cílem výzkumu v praktické části bakalářské práce je zjištění, jaké kompetence a potřeby mají speciální pedagogové a jiní pedagogičtí pracovníci ve vztahu k domácímu násilí. Z realizovaného výzkumu vyplynulo, že komunikace a vzájemná spolupráce mezi pedagogickými pracovníky a institucemi, které poskytují pomoc obětem domácího násilí, není dostatečná. Pedagogičtí pracovníci se na instituce obrací, pokud zjistí, že je žák svědkem či obětí domácího násilí, avšak potřebují především vzájemnou informovanost, zpětnou vazbu a přesné vymezení, v jaké míře bude na žáka působit pedagog a do jaké míry daná instituce.

KLÍČOVÁ SLOVA

Domácí násilí, oběť, násilná osoba, dítě, speciální pedagogika, škola, syndrom CAN, pomoc

ANNOTATION

This paper “Remedial Teacher Competence in Relation with Domestic Violence“ is divided into two basic sections. The theoretical one deals with the causes, forms, characteristics, results, prevention and the cycle of domestic violence. The characteristics of a violent person, an endangered person a child being the subject of domestic violence are mentioned. An important part of this paper is domestic violence and the CAN syndrome in the context of special education. When dealing with a domestic violence case, both the elementary school and the special school, which were included in the research, cooperate with more institutions. Therefore this paper is also focused on the support system for victims of domestic abuse. The aim of the research in the practical section of the paper is to determine which competences needs do the remedial teachers and other educators have in regard to dealing with the domestic abuse cases. The findings are not that good communication and cooperation between the educators, remedial teachers and the institutions is not sufficient enough. The educational workers turn to the institutions when they detected that a child was either a witness or a victim of domestic abuse. However, better violence case. However, mutual informing, feedback and clear boundaries of influence are needed.

KEYWORDS

Domestic abuse, domestic violence, victim, violent person, child, special education, school, CAN syndrome, help

Obsah

Teoretická část.....	14
1 Domácí násilí	14
1.1 Příčiny domácího násilí	14
1.2 Formy domácího násilí	15
1.3 Znaky domácího násilí.....	17
1.4 Cyklus domácího násilí	18
1.5 Důsledky domácího násilí.....	19
1.6 Prevence domácího násilí	20
2 Charakteristika násilné osoby.....	21
2.1 Ženy jako násilné osoby	21
2.2 Muži jako násilné osoby	22
3 Ohrožené osoby	23
3.1 Ženy jako oběti	23
3.2 Muži jako oběti	24
3.3 Osoby se zdravotním postižením jako oběti	24
3.4 Senioři jako oběti.....	24
4 Dítě jako subjekt domácího násilí	26
4.1 Dítě jako oběť	26
4.2 Dítě jako svědek	26
4.3 Dítě jako agresor.....	27
4.4 Projevy a chování ohroženého dítěte	27
5 Syndrom CAN	29
5.1 Formy syndromu CAN	29
5.1.1 Tělesné týrání.....	29
5.1.2 Psychické týrání.....	29
5.1.3 Sexuální zneužívání	30
5.1.4 Zanedbávání.....	30
5.2 Projevy CAN syndromu	31
6 Domácí násilí a syndrom CAN v kontextu speciální pedagogiky	32
6.1 Komunikace s ohroženou osobou	32
6.2 Domácí násilí a syndrom CAN v prostředí školy	33

6.3	Postup z hlediska pedagoga	33
6.4	Prevence na školách.....	34
6.5	Školské poradenské pracoviště	35
6.6	Školská poradenská zařízení.....	36
7	Pomoc obětem domácího násilí.....	37
7.1	Intervenční centra	37
7.2	Orgán sociálně-právní ochrany dětí.....	38
7.3	Policie České republiky	39
	Praktická část	40
8.1	Výzkumné otázky	41
8.2	Charakteristika vybraného vzorku výzkumného šetření	41
8.3	Metoda sběru dat a konstrukce dotazníku	41
8.4	Prezentace dat z dotazníkového šetření	43
8.5	Diskuze a návrh opatření	60
	Závěr.....	64
	Seznam literatury a zdrojů.....	66
	Seznam příloh	69
	Příloha č. 1 – Systém pomoci obětem vystaveným domácímu násilí v Libereckém kraji	70
	Příloha č. 2 – Bezpečnostní plán pro oběti domácího násilí	71
	Příloha č. 3 – Adresář intervenčních center v Libereckém kraji pro oběti domácího násilí – kontakty pro veřejnost.....	72
	Příloha č. 4 – Dotazník	73
	Příloha č. 5 – Předvýzkum	77

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 – Systém pomoci pro oběti domácího násilí

Tabulka č. 2 – Adresář intervenčních center

SEZNAM GRAFŮ

- Graf č. 1** – Pedagogická specializace
- Graf č. 2** – Působnost na vybrané škole
- Graf č. 3** – Zkušenost s týraným žákem
- Graf č. 4** – Zkušenost s žákem, který byl svědkem domácího násilí
- Graf č. 5** – Identifikace týraného žáka
- Graf č. 6** – Identifikace žáka, který je svědkem domácího násilí
- Graf č. 7** – Sběr informací
- Graf č. 8** – Vybavenost odbornými znalostmi a dovednostmi
- Graf č. 9** – Dostupnost pomoci a podpory
- Graf č. 10** – Potřeby při řešení domácího násilí
- Graf č. 11** – Četnost navštěvování vzdělávacích akcí
- Graf č. 12** – Prvotní krok při zjištění domácího násilí
- Graf č. 13** – Hlavní prvek rozhovoru s žákem
- Graf č. 14** – Osvědčené a účinné instituce
- Graf č. 15** – Další pomáhající a spolupracující organizace
- Graf č. 16** – Očekávání a potřeby
- Graf č. 17** – Četnost realizování přednášek pro žáky

Seznam použitých zkratk

aj.	a jiné
apod.	a podobně
atp.	a tak podobně
CAN	Child Abuse and Neglect
č.	číslo
ČR	Česká republika
DC	dětské centrum
MML	magistrát města Liberec
např.	například
OS	občanské sdružení
OSPOD	orgán sociálně-právní ochrany dětí
PPP	pedagogicko-psychologická poradna
SVP	středisko výchovné péče
tel.	telefon
tj.	to je
z.s.	zapsaný spolek

ÚVOD

Za téma své bakalářské práce jsem si vybrala „Kompetence speciálního pedagoga ve vztahu k domácímu násilí“. Domácí násilí je sociálně patologický jev, se kterým se potýká i Česká republika. Prostřednictvím medií a již mediálně známých kauz se s tímto negativním společenským jevem neustále setkáváme. Média nás upozorňují na domácí násilí, které se nesmí podceňovat, naopak je třeba se jím zabývat a soustavně ho řešit, z tohoto důvodu jsem si toto téma i zvolila.

Bakalářská práce je rozdělena do osmi částí. V první části popisujeme domácí násilí v obecné rovině. Konkrétně se věnujeme příčinám, formám, znakům, cyklu domácího násilí, důsledkům a prevenci domácího násilí. V druhé části charakterizujeme násilné osoby. Charakterizujeme typické násilné muže i ženy. Ve třetí části se věnujeme ohroženým osobám. Charakterizujeme oběti jako ženy, muže, osoby se zdravotním postižením a v poslední řadě i seniory. Ve čtvrté části se věnujeme dítěti jako subjektu domácího násilí. Popisujeme dítě jako oběť, dítě jako svědka domácího násilí a dítě jako agresora. V této kapitole se taktéž věnujeme projevy a chování dítěte, které je subjektem domácího násilí. Pátá kapitola se věnuje syndromu CAN, popisuje formy týrání a obecné projevy syndromu. Šestá kapitola se věnuje domácímu násilí v kontextu speciální pedagogiky. Věnujeme se tomu, jak právě speciální pedagog může pomoci, jak rozpozná, že je jeho žák ohrožený domácím násilím, jak postupuje v případě podezření či zjištění domácího násilí na žákovi, kde všude se může s domácím násilím setkat a s jakými institucemi může spolupracovat. Popisujeme způsob komunikace speciálního pedagoga s ohroženým žákem, který je součástí edukačního procesu. Šestá kapitola se také věnuje vztahu školy k domácímu násilí a věnujeme se prevenci na školách, charakterizujeme školské poradenské pracoviště a školské poradenské zařízení. Sedmá kapitola se věnuje pomoci obětem vystaveným domácímu násilí. Konkrétně jsou zde zmiňovány intervenční centra, orgán sociálně-právní ochrany dětí a Policie České republiky, tyto instituce také spolupracují se školou.

Praktická část této bakalářské práce je věnována výzkumu, který byl provedený ve vybrané základní škole praktické a speciální v Liberci. Jedná se o výzkum provedený mezi speciálními pedagogy a asistenty pedagoga.

Zabývá se především tím, co by pedagogičtí pracovníci měli a potřebovali vědět o domácím násilím, jaké mají kompetence při řešení domácího násilí, na jakou instituci se mohou nebo by se chtěli obrátit, jak postupují v případě zjištění, že je na žákovi páchané domácí násilí a jak takové násilí na žákovi rozpoznají.

Teoretická část

1 Domácí násilí

Domácí násilí bylo dlouho považováno za tabu s myšlenkou, že se v dobrých rodinách nic takového neděje. Názory se však změnily. Nyní připouštíme, že i „dobré rodiny“ mohou být násilím zasaženy a nejde jen o fyzické napadení, ale také o psychické či emocionální deptání, verbální či neverbální výhrůžky, vulgární chování apod. Násilí v rodině se objevuje bez ohledu na jakékoli socioekonomické, geografické, rasové, genderové nebo věkové charakteristiky zainteresovaných (Ševčík, Špatenková a kol. 2011, s. 21).

Termín „domácí“ se používá proto, aby naznačil, že se násilí odehrává v osobním vztahu. Často k němu dochází mezi manželi, nebo mezi lidmi, kteří spolu žijí. Někdy je možné definici rozšířit i na další rodinné vztahy (Conway 2007, s. 13).

Termín „násilí“ můžeme definovat jako jednání, které druhému způsobí bolest nebo jej poškodí. Násilí vychází od kohokoliv a směřuje ke komukoliv. Násilí páchají rodiče na dětech, muži na ženách, ženy na mužích, děti na rodičích, mladí lidé páchají násilí na starých a staří na mladých. Násilí můžeme rozdělit dle místa dění. Násilí, které se děje ve společnosti zahrnuje války, teroristické útoky, ale také rasové diskriminace (Vaníčková, Hadj-Mousová, Provazníková 1995, s. 5).

Násilí v rodině lze vymezit jako bezprávně vynucenou nadvládu některého člena rodiny nad jiným členem nebo členy rodiny. Jedná se o využívání převahy k vykonávání bezpráví vůči jiné osobě či osobám v rodinném systému. Konkrétně se může jednat o partnery, o děti nebo o prarodiče (Ševčík, Špatenková a kol. 2011, s. 22).

1.1 Příčiny domácího násilí

Každé domácí násilí vzniká individuálně a příčiny jsou různé. Jedním z faktorů je mezigenerační přenos násilí. Můžeme ho vysvětlit jako přenos hrubého chování na dítě. Čím více hruběji se rodič k dítěti chová, tím více hruběji se dítě bude chovat ve svém životě k lidem. Proto je velmi podstatné si uvědomit, že výchova dítěte je velmi důležitá a že agresori mohou vznikat již v dětství.

Dalším faktorem je situační faktor, který definuje nerovné postavení mezi partnery, manželské konflikty, požívání návykových látek (drogy, alkohol, ...), nemoc jednoho z partnerů, sociální izolace a nezaměstnanost partnera nebo obou partnerů. Třetím faktorem je faktor osobní, kam patří přímé a nepřímé zkušenosti s násilím. Mezi zkušenosti s násilím patří násilí v rodině, ve škole, zkušenosti se zneužíváním v rodině či se sexuálním zneužíváním. Jako poslední příčinu domácího násilí můžeme zmínit i genderový aspekt. Jedná se především o nadřazenost mužů. Patriarchální hodnoty a normy upevňují podřízenou pozici žen a „přirozenou“ autoritu mužů (Ševčík, Špatenková a kol. 2011, s. 33-37).

1.2 Formy domácího násilí

Ševčík a Špatenková (2011, s. 27) uvádí, že všechny formy domácího násilí mají zpravidla společný cíl – získat moc a udržet si plnou kontrolu nad druhým. Násilní jedinci používají nespočet taktik, aby toho dosáhli, uchylují se nejen k ponižování, izolování, zastrasování, obviňování, ale také k bití a fyzickému týrání.

Dále tito autoři zdůrazňují, že uvedené formy domácího násilí poskytují základní představu o tom, jakou podobu domácí násilí může mít, avšak ve skutečnosti nabývá takové podoby, která je pro nás obtížně představitelná. Oběti jsou často vystavovány několika formám násilí současně.

Fyzické násilí je s ohledem ke svým následkům pravděpodobně nejzjevnější a nejhrubší formou domácího násilí, kdy jedinec používá fyzické síly nebo její hrozby k zastrašení, poškození či ohrožení jiné osoby. Fyzické násilí zahrnuje široké spektrum chování, jehož cílem je ublížit, zastrašit, přivodit bolest, zranění a fyzické utrpení (Ševčík, Špatenková a kol. 2011, s. 48).

Do fyzického násilí řadíme fackování, mlácení o zeď či o zem, udeřením pěsti, bitím rukou či předměty (řemenem apod.), kopáním, kousáním, strkáním, znehybňováním (svazováním), škrcením, cloumáním či třesením, vytrhávání vlasů nebo ochlupení (z genitálií), pálením, ohrožováním bodnou či střelnou zbraní až po útok přímo ohrožující zdraví a život (Voňková, Huňková 2004, s. 20).

Do fyzického násilí také patří rafinované akty fyzického násilí, jako je bezohlednost za volantem, opuštěním osoby na nebezpečném místě nebo v nesnadné situaci, znemožnění vyhledat lékařské ošetření, odpírání spánku nebo jídla (Ševčík, Špatenková a kol. 2011, s. 49).

Ševčík a Špatenková (2011, s. 49) uvádí, že **psychické násilí** je často označováno jako psychologické, citové či emocionální. Psychické násilí vyvolává duševní utrpení, duševní úzkost, bolest nebo strast. Do psychického násilí řadíme slovní týrání, ponižování, zesměšňování na veřejnosti i v soukromí, neustálou kontrolu, výslechy a vyhrožování. Tento druh domácího násilí je často obtížně rozeznatelný. Nenechává žádné evidentní stopy (krevní podlitiny, odřeniny, popálení aj.), proto se těžko prokazuje. Avšak může mít mnohem horší dopad na sebeúctu (hodnocení sebe samého), sebepojetí (představu o sobě), sebedůvěru (postoj k sobě) a sebevědomí člověka (vědomý své vlastní hodnoty). Psychické násilí může mít podobu neverbální a verbální. Neverbální psychické násilí můžeme definovat např. jako záměrné ničení oblíbených věcí. Verbální psychické násilí zahrnuje slovní napadání, ponižování, urážení, zastrašování, vyhrožování aj.

Sexuální násilí se nejčastěji vyskytuje mezi partnery. Definuje všechny sexuální činy, které jsou na oběti vynucovány. Oběť sexuální činy podstupuje nedobrovolně a s nechutí. Je to tedy nedobrovolný sexuální kontakt. Do sexuálního násilí můžeme řadit i vynucený sex mezi manžely, kde je aktem agrese a násilí. V případě sexuálního násilí se vždy nejedná o uspokojení sexuálních potřeb, ale i o účinný nástroj ponížení, pokoření a podrobení druhé osoby (Ševčík, Špatenková a kol. 2011, s. 51).

Voňková a Huňková (2004, s. 20) uvádí, že **sociální násilí** zahrnuje využití dětí a jiných osob jako prostředek nátlaku na oběť. Agresor zakazuje oběti kontakt s rodinou, přáteli a často i celkový kontakt s jinými lidmi (sociální izolace). Sociální izolace znamená absolutní uzavření rodiny, zákaz kontaktu s příbuznými a s přáteli, zákaz telefonování, vycházení, přikazování chování a oblékání a rozhodování o tom, co je vhodné a co nikoliv. Násilník postupně získává absolutní moc nad obětí. Prostřednictvím permanentní kontroly sleduje každý pohyb oběti a o všem chce vědět. Uděluje příkazy a rozkazy, které oběť musí plnit.

Dále tyto autorky zmiňují, že **ekonomické násilí** zahrnuje omezení přístupu k finančním prostředkům a jejich neposkytování na společnou domácnost či na děti (oběť může dostávat jen kapesné). Jedná se o absolutní kontrolu nad příjmy a výdaji oběti.

Agresor zakazuje oběti získání či udržení zaměstnání. Patří sem i zneužívání věci oběti, např. zabavení automobilu pro vlastní potřeby nebo neoprávněné nakládání s majetkem oběti (rozprodávání věcí). Ekonomické násilí může vést k vystavení rodiny k hladu, chladu, nedostatku oblečení a hygieny.

1.3 Znaký domácího násilí

Ševčík a Špatenková (2011, s. 37) uvádí, že i když se v rodině vyskytne nějaký silný incident, nemusí se jednat o domácí násilí. Aby se jednalo o domácí násilí musí být naplněny všechny čtyři definiční znaky domácího násilí. Pokud nějaký ze znaků chybí, následně se zvažuje jiná podoba rodinného problému.

Dále tito autoři popisují znaky domácího násilí následovně:

Opakování a dlouhodobost – z jednoho útoku nemůžeme určit, že se jedná o domácí násilí. Domácí násilí můžeme určit, pokud se jedná o opakovaný incident nebo dochází k domácímu násilí opakovaně. Domácí násilí může trvat i několik let a následně může skončit tragédií.

Eskalace – pozorujeme eskalaci od slovních urážek k psychickému snižování lidské důstojnosti až k fyzickým útokům a závažným trestným činům ohrožující zdraví a život oběti.

Jasně a nezpochybnitelné rozdělení rolí osoby ohrožené a osoby násilné – oběť a násilná osoba má svou roli, která se zásadně nemění. Zaujímají k sobě nerovné postavení. Násilná osoba má nad obětí moc. Domácí násilí tedy nejsou vzájemná napadání, hádky, rvačky, spory, kde se role osoby násilné a osoby ohrožené střídají.

Neveřejnost – domácí násilí probíhá zpravidla za zavřenými dveřmi bytu či domu, tedy stranou od společenské kontroly. Avšak nemusí tomu tak být vždy, jestliže dochází k opakovanému násilí mezi blízkými jedinci, může se odehrávat téměř kdekoli na veřejnosti (rodinné oslavy, před nebo na pracovišti osoby ohrožené domácím násilím, na ulici nebo před domem).

1.4 Cyklus domácího násilí

Ševčík a Špatenková (2011, s. 54) uvádí, že domácí násilí je často nepředvídatelné, avšak má typický vzorec (cyklus domácího násilí). Pokud cyklus domácího násilí pochopíme, pomůže nám nahlédnout do kontextu a dynamiky domácího násilí. Samotný cyklus je rozdělený do čtyř fází domácího násilí. Jednotlivé fáze jsou charakterizovány typickým chováním agresora. Cyklus domácího násilí se neustále opakuje, dokud není v nějaké fáze přerušeno. Opakování je mnohočetné a trvá různě dlouho.

Tito autoři zdůrazňují následující fáze cyklu domácího násilí:

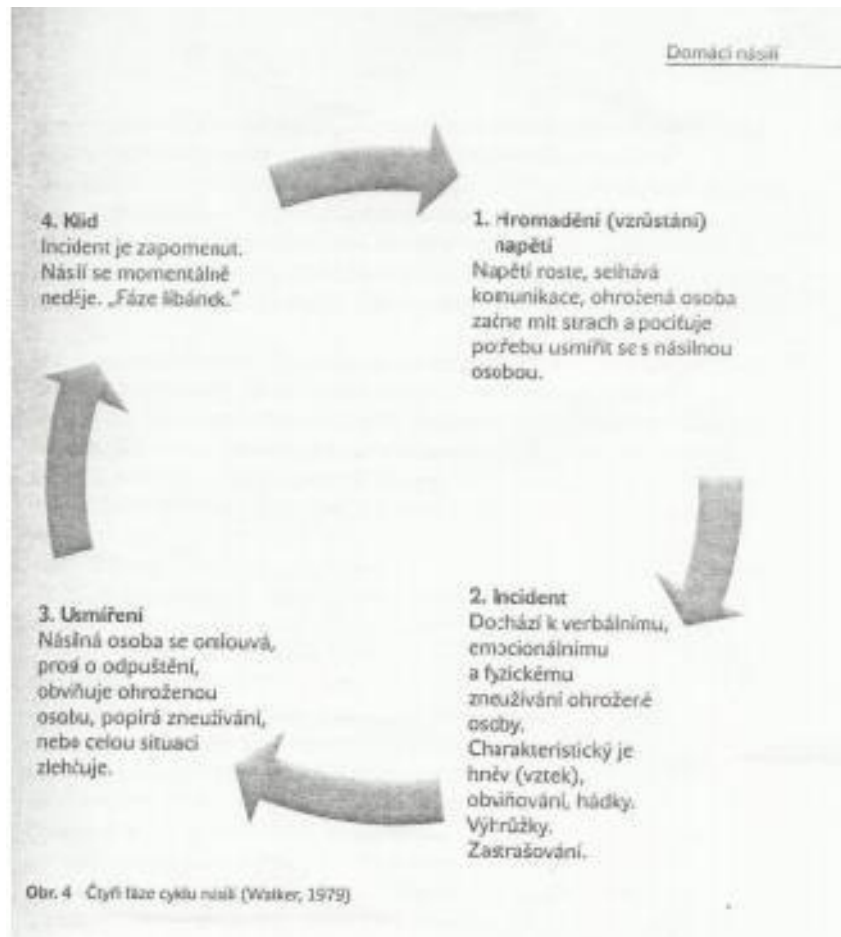
Fáze napětí je charakterizována špatnou komunikací mezi partnery, tudíž „houstne atmosféra“. Agresor je často nespokojený, podrážděný a mnoho věcí neustále kritizuje. Násilí, které se v této fázi objevuje, má spíše pasivní agresivitu, ale mohou se objevovat nadávky a křik. Oběť se snaží konfliktům vyhýbat a zabránit jim, tudíž se agresorovi snaží ve všem vyhovět. Dává si nespokojenost agresora za vinu. Celkové vyhovění agresorovi se oběti však nedaří, proto nastává další fáze cyklu.

Fáze násilí je charakteristická propuknutím násilí. Násilí není pouze psychické a emocionální, ale nastává i fyzické násilí. Agresor ničí věci, zastrašuje, získává moc a kontrolu nad obětí a snaží se ji zcela ovládnout. Dochází i ke kopání, mlácení, strkání, škracení, pálení, svazování, poplívání či znásilňování. Oběť prožívá intenzivní pocity strachu, úzkosti, bezmoci a zoufalství. Oběť tuto fázi často „přežije“ s modřinami či zlomeninami. Je velmi typické, že časem dochází ke zhoršení situace, proto agresor zjistí, že nenese žádné velké následky, proto násilí používá jako běžný prostředek kontroly a donucování.

Ve fázi usmíření, líbánek si agresor uvědomuje, že by oběť mohla odejít či vztah ukončit, proto záhy mění své chování. Často se omlouvá a slibuje, že už nic podobného neudělá. Ubezpečuje oběť, že se změní. V této fázi agresor dává najevo lásku a lítost (často tyto pocity předstírá). Prostřednictvím dárků a vyjadřováním pozornosti oběť zůstane ve vztahu a uvěří slibům o zlepšení situace. Pokud se agresorovi tato taktika nepodaří, nastává vyhrožování sebevraždou či sebepoškozením. Případně agresor svaluje odpovědnost za výbuch násilí na oběť. Oběť je obvykle zmatená z tohoto jednání a může si uchovávat naději, že se situacelepší a snaží se pro to udělat vše. Po čase se ukáže, že to bylo chybné rozhodnutí.

Fáze klidu je považována za součást předchozí fáze (fáze usmíření, líbánek). Je typická relativním klidem, žádné vyhocené incidenty se ve vztahu nevyskytují. Avšak problémy přetrvávají a postupem času narůstají, až opět přerostou do fáze napětí (Voňková, Spoustová 2016, s. 54).

Obrázek č. 1 – Čtyři fáze cyklu domácího násilí (Walker, 1979)

1.5 Důsledky domácího násilí

Domácí násilí má vždy velmi devastující následky na fyzický či psychický stav oběti. Jedním z důsledků je stres jako reakce na předešlou situaci. Tato reakce má velký vliv na psychický a zdravotní stav oběti. Mezi další důsledky patří deprese, psychické poruchy, poruchy chování, psychózy, neurozy, užívání alkoholu či drog, apatie, úzkost a beznaděj. Sebevražda je také jedním z důsledků domácího násilí.

Avšak největší dopad domácího násilí je na psychiku oběti. Mezi psychické důsledky domácího násilí řadíme posttraumatickou stresovou poruchu, naučenou bezmocnost, sebezničující zvládací strategie, psychosomatické následky a stockholmský syndrom (Bednářová, Macková, Wünschová, Bláhová 2009, str. 50)

1.6 Prevence domácího násilí

Základní prevencí domácího násilí je pěstování od raného dětství v každém jedinci zdravé sebevědomí, zodpovědnost za své chování, samostatnost a toleranci k jinakosti ostatních osob. Další prevencí domácího násilí je obecné odsuzování násilí v soukromí (např. prostřednictvím médií), propagování místa pomoci pro ohrožené osoby domácím násilím, apelování především na včasný první kontakt (případně nejpozději při prvním fyzickém útoku), šíření poznatků o antiagresivních terapeutických programech a rozvíjení sociálně právního opatření spolu se zákonem na ochranu před domácím násilím (Vitoušová, Vedra 2009, s. 8).

2 Charakteristika násilné osoby

Charakterizovat násilnou osobu je obtížné. Především záleží na příčinách násilného chování, které mohou být různé. Pro některé násilné osoby je násilí životním stylem, další jím reagují na stres, někteří mohou být predisponováni specifickou strukturou osobnosti. Nejčastějším zdrojem násilného chování je těžký stres, partnerské neshody, psychická onemocnění, alkohol a drogy (Ševčík, Špatenková a kol. 2011, s. 61–64).

Násilná osoba vědomě či podvědomě vytváří situace, ve kterých nachází oprávněnost pro nové násilí (Vitoušová, Vedra 2009, s. 3).

2.1 Ženy jako násilné osoby

Ženy mohou figurovat jako násilné osoby ve všech druzích domácího násilí. Nejčastěji jsou zmiňovány v souvislosti se selháním pečující role např. péče o své děti, o seniory či o handicapované a jsou také aktérkami partnerského násilí.

Dle Ševčíka a Špatenkové (2011, s. 65-69) se můžeme zaměřit na dvě roviny násilného chování žen:

Ženy útočící v sebeobraně – násilí v sebeobraně je charakteristickým rysem ženského domácího násilí.

Ženy, které násilnou osobu (nejčastěji svého násilného partnera) zabijí – tyto ženy jsou často po mnoha letech krutého týrání a zneužívání zoufalé a nevidí jiné řešení, jak ukončit cyklus domácího násilí.

Fyzické útoky žen vyznačují menší újmu a často končí méně závažnými zraněními, avšak poměrně často používají zbraně, které jsou nebezpečné a běžně dostupné, jako je vařící voda, rozpálený olej či kuchyňský nůž. Nejčastěji způsobují modřiny, oděrky, škrábance, vyražení zubů či zranění smyslových orgánů. Ženy také velmi často způsobují zranění „duše“, která jsou někdy mnohem horší než tělesná zranění.

Násilné ženy jsou často ve značné míře žárlivé, často nadměrně kontrolují oběť, omezují její sociální kontakty, požívají alkohol či drogy, projevují se agresivně také na veřejnosti, vyhrožují a využívají různé formy nátlaku na oběť.

2.2 Muži jako násilné osoby

Ševčík a Špatenková (2011, s. 71-72) zdůrazňují, že domácího násilí se častěji dopouštějí muži, kteří:

- Vyrostli v násilných domácnostech – v dětství zřejmě byli obětí nebo svědky domácího násilí (otec bil matku), nebo se setkali s násilím mezi jinými významnými osobami ve svém životě.
- Jsou žárliví a majetničtí – často reagují agresivně, pokud mají pocit, že partnerce (matce, dceři) mohl nějaký jiný muž věnovat pozornost. V tomto případě ho oběť nedovede přesvědčit o nevině a muž ji monitoruje na každém kroku.
- Vyznávají „tradiční“ hodnoty a rozdělení genderových rolí – jsou přesvědčeni, že muži jsou nadřazení ženám, že je mají právo bít.
- Mají násilnické sklony – přijali násilí jako adekvátní způsob řešení problémů, jsou zaujatí zbraněmi nebo se vášnivě věnují bojovým sportům.
- Vykazují problematické sexuální chování – vnímají sex jako akt moci a mohou preferovat perverzní sexuální praktiky.
- Mají dvojí tvář – jednou tváří jsou oddaní, pozorní, starostliví a druhou tváří jsou agresivní, nenávistní, vulgární a despotičtí.
- Chovají se jako malé dítě – bývají pasivní, závislí a touží, aby o ně bylo pečováno.
- Nejsou schopní převzít odpovědnost a ze svých činů obviňují druhé.

3 Ohrožené osoby

Obětí domácího násilí se může stát kdokoliv. Nejčastěji se obětí domácího násilí stávají ženy, muži, děti a senioři. Oběť agresora přitahuje, pokud situace mezi obětí a agresorem vygraduje k domácímu násilí. Často se oběť stydí a je pro ni velmi obtížné vyhledat pomoc. Domácí násilí se stupňuje a může vést až k brutálním útokům. Oběť velmi často tiše trpí ze strachu o svůj život (Voňková, Spoustová 2016, s. 55).

3.1 Ženy jako oběti

Podle Čírtkové (2002, s. 6) se obětí domácího násilí nejčastěji stávají ženy. Ševčík a Špatenková (2011, s. 91) uvádí, že nejčastěji domácí násilí vzniká ve vztahu mezi mužem a ženou v těchto relacích:

- Manžel—manželka,
- Druh—družka,
- Partner—partnerka,
- Bývalí manželé či partneri.

Dále tito autoři zmiňují, že intimní vztahy jsou nejvíce specifické z důvodu důkladné znalosti druhé osoby, jejich reakcí, slabých a citlivých míst. Domácí násilí se často odehrává v soukromí, tedy většinou v domácnosti dvou osob. Pokud by někdo násilné chování zaregistroval, obvykle bude žena násilníka omlouvat. Násilné chování oběť přiřazuje špatné náladě, únavě či hněvu agresora. Oběti násilí minimalizují a především popírají. Týrané ženy mají často nízké sebevědomí a sebeúctu, jsou často přesvědčeny, že si za jednání násilníka můžou samy a že si takové jednání zaslouží. Cítí se viny za své pochybení.

Dle Ševčíka a Špatenkové (2011, s. 92-94) se můžeme setkat i s tím, že žena může mít dvojí tvář. Okolí ukazuje pozitivní a optimistickou tvář, ale ve skutečnosti žijí v hrůze a strachu. Často se nám jeví jako pasivní ženy, avšak musí být velmi silné, aby přeživaly situaci, ve které se nachází. Mezi týranými ženami nejsou jen zakřiknuté a nevýrazné ženy, ale pracovně úspěšné a svébytné ženy, které jsou mimo rodinné zázemí aktivní a sebevědomé. Proto je třeba přistupovat ke každé týrané ženě individuálně.

3.2 Muži jako oběti

Buriánek (2014, s. 17) uvádí, že domácí násilí na mužích nemusí být typické fyzickou či psychickou převahou agresorem nad obětí, ale jedná se převážně o manipulaci, moc a kontrolu symbolické povahy. Muž je často symbolem ochrany a síly ve společnosti, proto se muži mnohem více stydí přiznat, že jsou obětmi domácího násilí. Muži, kteří jsou obětmi domácího násilí potřebují pomoc a oporu.

Pokud muž odejde od rodiny, musí řešit i jiné nepříjemnosti např. ztrátu bydlení, ztrátu sebevědomí a také především ztrátu kontaktu s dětmi. Je třeba k nim přistupovat nejvíce citlivě a vstřícně, jelikož zažívají velké a těžké emoční ztráty a často i psychické trauma (Čírtková 2020, s. 134).

3.3 Osoby se zdravotním postižením jako oběti

Zdravotně postižené osoby, které mají závažné funkční deficity a vyžadují trvalou péči rodiny, jsou současně s ženami nejvíce ohrožené domácím násilím. Tyto osoby velmi často nezvládají běžnou sebeobsluhu, vyžadují přijímání potravy, oblékání apod. Pro pečující osoby mohou být potřeby zdravotně postižené osoby extrémní zátěží. Extrémní zátěž, vyčerpání a frustrace může být u pečující osoby spouštěčem násilného jednání (Ševčík, Špatenková 2011, s. 23).

Cimrmanová (2013, s. 101) zmiňuje příčinu domácího násilí na zdravotně postižených osobách jako zneužívání moci, kterou nad nimi pečovatelé, pracovníci v sociálních službách a rodiče mají.

3.4 Senioři jako oběti

Čírtková a Vitoušová (2007, s. 61) definuje násilí na seniorech jako neuspokojování základních biologických potřeb, neuspokojování psychických potřeb, majetkové a finanční odpírání a celkové zanedbávání osoby.

Často se jedná o seniory, kteří jsou závislí a mají ohroženou či ztracenou soběstačnost v základních aktivitách každodenního života. Senioři, kteří nejsou schopni signalizovat svoje potřeby, jsou velmi ohroženi nerespektováním důstojnosti, týráním, zneužíváním a zanedbáváním ze strany vnuků, dětí a jiných osob (Ševčík, Špatenková 2011, s. 22).

4 Dítě jako subjekt domácího násilí

Domácí násilí se netýká pouze muže a ženy, ale také dětí, kteří převážně žijí s nimi v domácnosti. Děti v domácnostech, kde dochází k domácímu násilí, mohou být jeho svědky, oběti, ale také i agresory. (Čírtková a kol. 2002, s. 6)

4.1 Dítě jako oběť

Děti mohou být součástí domácího násilí přímou či nepřímou obětí. Dítě se stává přímou obětí, pokud je násilí pácháno přímo na něm samotným (fyzické, psychické či sexuální násilí). Pokud je dítě nepřímou obětí, jedná se o přítomnost dítěte u domácího násilí, tedy domácí násilí probíhá mezi rodiči či jinými osobami zodpovědnými za jeho výchovu. (Čírtková a kol. 2002, s. 6)

Ševčík a Špatenková (2011, s. 121) uvádí, že negativní dopady domácího násilí na dětech se projevují především v přenesených vzorcích chování, kdy děti převzou problematické chování dospělých a naučí se považovat násilí za přijatelný způsob jednání. Typické pro děti vyrůstající v nepříznivém prostředí, kde se odehrává domácí násilí, je nedůvěra a především agresivita. Násilný rodič může být dítětem v určitých situacích preferován a dítě se může s agresivním rodičem dokonce nezdravě identifikovat.

Dále tito autoři zdůrazňují, že děti jako přímé či nepřímé oběti vykazují stejné symptomy, jako děti se syndromem týraného zneužívaného dítěte (syndrom CAN). Hlavní roli při řešení domácího násilí na dětech má orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD).

4.2 Dítě jako svědek

Převážná většina dětí, která se stane svědky domácího násilí, je na delší dobu nebo na celý život poznamenána. Dítě, které je svědkem domácího násilí u svých rodičů (případně u jiných členů rodiny), může být považováno za nepřímou oběť domácího násilí, psychicky týraného dítěte a také za dítě, jehož výchova je ohrožena nežádoucími vzory chování násilného rodiče nebo jiného člena domácnosti (Buskotte 2008, s. 87).

Děti se stávají svědky, pokud vidí fyzické nebo sexuální násilí, slyší psychické nebo fyzické násilí a vidí zranění způsobená fyzickým násilím. Přítomnost dětí při domácím násilí je jejich psychické týrání. Děti, které se stanou svědky násilí mezi rodiči mohou mít podobné potíže jako děti, které jsou samy týrány. Děti si v průběhu vývoje osvojují řadu postojů a způsobů chování nápodobou. Pokud jsou svědky násilí v rodině, mohou přebírat tento model a aplikovat ho ve svých vztazích k sourozencům, vrstevníkům a později i do partnerského života či vůči vlastním dětem. (STOPNASILI ©2021).

4.3 Dítě jako agresor

Rizikové prostředí, ve kterém dítě je svědkem či obětí domácího násilí, může vést k agresivnímu chování u dítěte. Dítě se učí nezdravé způsoby vyjadřování vzteku a agrese. Přebírá vzor chování z domova, že pouze násilím dosáhne toho, co chce. Dítě není vedeno k přebírání odpovědnosti za své činy, proto často svaluje vinu za vlastní neúspěchy a chyby na druhé osoby. Ve školním prostředí se projevuje agresivně vůči svým vrstevníkům (zastařování, šikana). V pubertě a dospělosti často má potíže si založit vlastní zdravý vztah a je na místě pravděpodobnost, že v něm bude pokračovat násilí (např. chlapci z násilných rodin se mohou stát pachateli domácího násilí) (Hronová, 2008).

4.4 Projevy a chování ohroženého dítěte

U dítěte, které je svědkem či obětí domácího násilí se často vyskytují psychické projevy, jako jsou pocity úzkosti, bezmocnosti, poruchy pozornosti, které vedou ke zhoršení prospěchu ve škole, pocity ztráty, vzteku, smutku, zmatku, deprese, nízké sebevědomí a sebevražedné tendence. Děti mohou na prožité trauma reagovat regresí, tj. návratem do předchozích, již překonaných vývojových období. Příznakem takové reakce bývá často noční pomočování, žvatlání, pasivita a nadměrná přizpůsobivost, žádné projevy přirozené dětské zvědavosti, dobrovolná izolace, noční můry a děsivé sny. Dále se mohou vyskytovat psychosomatické projevy, jako je nespavost, zimomřivost, bolest břicha a hlavy a zvýšená nemocnost (STOPNASILI ©2021).

Pedagog si především může všimnout změn chování. Jedná se o poruchy přizpůsobení, projevy verbální i fyzické agrese vůči vrstevníkům i dospělým, porušování pravidel a nerespektování hranic, vyrušování, dožadování se pozornosti, „věšení se“ na lidi okolo a nedostatek odstupu. U chlapců přetrvávají spíše problémy, které se definují jako vnější, tedy nepřátelství a agrese. U dívek přetrvávají spíše vnitřní problémy, jako je deprese a somatické potíže. Tyto děti přestávají komunikovat s vrstevníky i pedagogy. Jejich problémy se mohou vrátit i po letech (při volbě partnera nebo při výchově vlastních dětí). Je velké riziko, že děti, které jsou svědky či oběťmi domácího násilí, budou později samy agresory nebo oběťmi. (STOPNASILI ©2021).

5 Syndrom CAN

Dunovský, Dytrych a Matějček (1995, s. 15) definují syndrom CAN jako syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Syndrom CAN je výsledkem převážně úmyslného ubližování dítěti, způsobeného nejčastěji rodiči či vychovateli.

5.1 Formy syndromu CAN

Syndrom CAN považujeme za závažný problém, který spočívá v hrubém, odmítavém či ponižujícím přístupu k dítěti. V literatuře nalezneme více forem týrání dítěte, ale každou formu můžeme považovat za nepříznivou pro dítě, která ohrožuje jeho tělesný, psychický i sociální vývoj.

5.1.1 Tělesné týrání

Hanušová (2006, s. 7) definuje tělesné týrání jako tělesné ublížení dítěti či nezabránění ublížení nebo utrpení dítěte, včetně úmyslného otrávení nebo udušení dítěte.

Tělesné týrání zahrnuje všechny akty násilí na dítěti. Mezi tělesné týrání řadíme bití, popálení, opaření, trestání, vytrhávání vlasů, kousnutí ale i selhání ochrany dítěte před násilím. Jedno z hlavních východisek násilného zacházení s dětmi je tělesné trestání dětí, u kterého velmi často dochází k týrání. (Dunovský, Dytrych, Matějček 1995, s. 41)

Do této formy týrání řadíme i děti, které nemají žádné známky tělesného poranění, jako je dušení, otrávení, ale i opakované lékařské vyšetření (Hanušová 2006, s. 9).

5.1.2 Psychické týrání

Psychické týrání je velmi těžko prokazatelné, jelikož nezanechává viditelné stopy. Psychické týrání zahrnuje chování, které má vážný negativní vliv na psychický vývoj dítěte a vývoj jeho chování. Psychické násilí může mít podobu verbálních útoků či zavrhování dítěte. Dítě je často vystavováno násilí nebo vážným konfliktům doma, je násilně izolováno a omezováno. Dítě má skoro stále pocit strachu, což může způsobit citové ublížení. (Hanušová 2006, s. 7).

5.1.3 Sexuální zneužívání

Hanušová (2009, s. 7) popisuje sexuální zneužívání jako nepatřičné vystavování dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti a chování. Sexuální násilí zahrnuje jakékoliv pohlavní dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoliv, komu bylo dítě svěřeno do péče anebo kýmkoliv, kdo dítě zneužívá (rodič, příbuzný, cizí osoba).

Dále tato autorka zdůrazňuje, že sexuální zneužívání dělíme na bezdotykové a dotykové. Bezdotykové zneužívání zahrnuje např. setkání s exhibicionisty a vystavování dítěte pornografickým videozáznamům. U dotykového zneužívání dochází k pohlavnímu kontaktu, včetně laskání prsou a pohlavních orgánů, pohlavního styku, orálního nebo análního styku.

5.1.4 Zanedbávání

Zanedbávané dítě obvykle vyrůstá v jednoduchém, primitivním prostředí s nedostatečnou hygienou, bez vhodných vzorů dospělých. Dítě nechodí řádně do školy a nemá možnost rozvinout svůj psychický potenciál. Zanedbávaným dítětem se tedy míní dítě, které se ocitá v situaci, kdy je akutně a vážně ohroženo nedostatkem podnětů důležitých k svému zdravému fyzickému i psychickému rozvoji (Dunovský, Dytrych, Matějček 1995, s. 89-90).

Hanušová (2009, s. 7-8) dělí zanedbávání na tělesné, citové a zanedbávání výchovy a vzdělání. Tělesné zanedbávání definuje jako neuspokojování tělesných potřeb dítěte. To zahrnuje neposkytování přiměřené výživy, oblečení, přístřeší, zdravotní péče a ochrany před zlem. Do citového zanedbávání řadí neuspokojování citových potřeb dítěte, jako je pocit náklonnosti a pocit dítěte, že někam patří. Zanedbávání výchovy a vzdělání pojímá jako neposkytnutí možnosti naplnění vzdělávacího potenciálu dítěte např. neustálou absencí ve škole, dětskou prací v domácnosti i mimo ni.

5.2 Projevy CAN syndromu

Vaníčková, Hadj-Mousová a Provazníková (1996, s. 74-76) zdůrazňují, že učitel by měl být tím, kdo pozná týrané dítě. Měl by identifikovat náznaky chování i vzhled dítěte, jelikož je osobou, která má možnost dítě pozorovat dlouhodobě a všimnout si změn v jeho chování a vzhledu.

Dále tyto autorky uvádí, že si u případného týrání dítěte můžeme všimnout hematomů na těle, tržných ran, spálenin, otoků, stop po zubech či pásku. Pokud je dítě týrané můžeme pozorovat i změnu v chování např. dítě si nepřeje kontaktovat rodiče, projevuje se agresivně, zahaluje si tělo, má lekavé reakce, projevuje zvýšenou poslušnost, má vadu řeči, má nízké sebevědomí. Tyto děti se často straní kolektivu, nemají kamarády a jsou ustrašené. U týraných dětí se často projevuje opožděný somatický nebo psychický rozvoj.

6 Domácí násilí a syndrom CAN v kontextu speciální pedagogiky

Speciální pedagog se nejčastěji může setkat s ohroženou osobou ve škole a v jiném školském zařízení. Speciální pedagog následně spolupracuje s orgánem sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) a případně i s Policií ČR. Speciální pedagog se může setkat s domácím násilím i při práci v neziskových organizacích. Můžeme zde zmínit neziskovou organizaci Bílý kruh bezpečí, která poskytuje služby ohroženým osobám domácím násilím. Obdobnou neziskovou institucí je také ROSA, která poskytuje pomoc pro týrané a osamělé ženy. Řešení syndromu CAN se věnuje Linka bezpečí a Dětské krizové centrum, kde je speciální pedagog nezbytnou součástí týmu. Důležitou roli mají i nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, kde speciální pedagogové a jiní pracovníci zastávají roli prvního kontaktu a „staršího kamaráda“. V praxi tak může speciální pedagog, či jiný pracovník nízkoprahového zařízení zachytit rodinné násilí včetně syndromu CAN (Cimrmanová 2013, s. 97).

6.1 Komunikace s ohroženou osobou

Hlavním cílem pomáhajícího pracovníka je vyhledání specializované pomoci či ohlášení příslušnému orgánu, a tím zajištění bezpečnosti ohrožených osob (Papsteinová, Navrátilová 2019, s. 28).

Úkolem pracovníka prvního kontaktu nemusí být zjišťování detailních informací o domácím násilím, ale jeho snahou by mělo být vytvoření atmosféry, která umožňuje svěření problému a předání informací o možnostech pomoci. Vhodný je přístup přátelský s vlídnou komunikací. Pracovník ohroženou osobu neodsuzuje, neobviňuje a akceptuje jeho emoční projevy. Pomáhající pracovník ohroženou osobu povzbuzuje a oceňuje odvahu a zvládání (třeba i maličností). Následně pracovník zmapuje a nabídne zdroje pomoci, tedy specializované zařízení v regionu. Měl by klást jasné, přesné a otevřené otázky. Nabídku pomoci nenutí a apeluje na zdravý rozum. Dalším krokem je pomoc s bezpečnostním plánem (viz příloha č. 2), který např. pomůže rozpoznat ohrožení, nacvičit únikovou cestu, nebo mít u sebe kontakty na specializované organizace či intervenční centra a možnosti Policie ČR (Cimrmanová 2013, s. 113).

6.2 Domácí násilí a syndrom CAN v prostředí školy

Včasná identifikace domácího násilí v rodině přispívá k dřívější a efektivnější podpoře a intervenci pro děti a jejich rodiny. Pedagog by měl být jako první, kdo rozpozná, že je jeho žák ohrožený domácím násilím a musí vědět, jak v takových případech postupovat, aby jejich intervence nezhoršila násilí v rodině. Taktéž i schopnost rozpoznat syndrom CAN včas a poskytnutí pomoci je kompetencí pedagogů. Příznaky syndromu CAN, tedy zanedbávání, týrání nebo zneužívání dítěte je často v prostředí školní třídy či družiny nepřehlédnutelné. Hlavním signálem může být změna chování dítěte. Dítě může projevovat známky deprese, úzkosti, podrážděnosti, nesoustředěnosti, agresivity a nízkého sebevědomí. Na první pohled může být dítě zanedbané a vyhublé. Pedagog si může všimnout zhoršení prospěchu a zdravotních nebo tělesných příznaků. Jedná se o modřiny, rány, bolesti hlavy, břicha a končetin (Cimrmanová 2013, s. 171).

Pokud má pedagog podezření na rodinné násilí, má povinnost situaci ohlásit nejdříve řediteli školy, následně orgánu sociálně právní ochrany dětí a v těžších případech i Policii ČR (Sedlák 2008, s. 99).

Tyto kroky vyžadují odvahu, protože nejspíše nenajdou pochopení u rodičů, z nichž jeden může být agresorem a jen málokdy si tuto skutečnost připustí. Pedagog musí počítat i s tím, že se sám může stát obětí jeho agrese (SYKORA SWISS CONSULTING ©2015).

6.3 Postup z hlediska pedagoga

Cimrmanová (2013, s. 171) uvádí, že speciální pedagog nebo jiný pracovník školy ohlásí své podezření a popíše skutečnosti, které podezření zakládají. Poté si promluví s žákem o následujících krocích při řešení této situace a citlivě dítěti vysvětlí, proč je nutné komunikovat s OSPOD. Ohrožené dítě se může pro pomoc obrátit na školního psychologa, výchovného poradce, školního speciálního pedagoga nebo školního metodika prevence. Cílem pedagogických pracovníků je poskytnout základní pomoc v krizi, stabilizovat psychický stav, snížit úzkost a zajistit bezpečí. Hlavním nástrojem pedagoga je zájem, vyslechnutí a poskytnutí prostoru pro vyjádření emocí. Pokud se pedagogovi nepodaří stabilizovat psychický stav žáka, může se obrátit na dětskou krizovou linku. V těchto situacích je pedagog nezastupitelným pracovníkem prvního kontaktu s ohroženou osobou.

Pokud pedagog ví, že dítě bylo obětí nebo svědkem násilí, měl by toto zohlednit ve svém přístupu k dítěti a třídě jako celku. Pedagog by se k dítěti měl chovat stejně jako k ostatním dětem (zbytečně nelitovat apod.), ale zároveň by měl být opatrný ve svých výrocích a hodnoceních, aby zbytečně dítěti neublížil.

Dále tato autorka uvádí, že je potřeba dbát na to, že úkolem učitele není domácí násilí diagnostikovat, ani intervenovat v rodině. Úkolem učitele je zprostředkovat dítěti potřebné informace a obrátit se na odborníky, kteří se dané problematice věnují. Vhodná je spolupráce se střediskem výchovné péče. V případě, že se na pedagoga obrátí rodič (oběť domácího násilí), měl by ho pedagog odkázat na další odborníky, kteří se této problematice věnují. V případě, že rodiče dítěte nespolupracují a škola má podezření na trestný čin, škola má povinnost dát podnět Policii ČR a informovat OSPOD, kde sociální pracovníce může vyšetření dítěte psychologem nařídit.

6.4 Prevence na školách

Hronová (2008) zdůrazňuje, že v rámci nesespecifické primární prevence ve škole se posiluje sebevědomí dítěte a schopnost říci „ne“. Součástí je také celková podpora při tvorbě funkčních sociálních vztahů. Během této prevence by se škola měla zaměřit také na schopnost řešení konfliktů nenásilnou, a především bezpečnou formou. Škola by dětem měla předat informace o nebezpečných situacích a možnosti pomoci nebo kam můžou telefonovat, pokud se cítí ohroženě. Děti se učí poznat své hranice, ale také pojmenovat a vyjádřit své emoce. V rámci primární prevence školy mohou téma domácího násilí zařadit do svých rámcových vzdělávacích programů.

Dále tato autorka popisuje, že součástí specifické primární prevence je seznámení dětí s jejich právy a povinnostmi adekvátně k jejich věku. Na prvním stupni základní školy děti seznamujeme s tím, že:

- domácí násilí může mít různé formy,
- násilné chování není omluvitelné,
- existují mýty o domácím násilí, které neplatí (např. ženy si za to mohou samy, násilí se týká jen sociálně slabších vrstev, domácí násilí se vyskytuje v minimum rodinách),

- za násilí může ten, kdo ho koná, protože on si volí, jak se bude chovat,
- každý má právo rozhodovat sám o sobě,
- každý má právo se vyjádřit, pokud se mu nelíbí, co druhý dělá,
- nikdo se nesmí dítěte dotýkat se sexuálním podtextem a ani ho k sexuálním praktikám nutit,
- se v rámci školy mohou obrátit se svými starostmi na školního psychologa, výchovného poradce apod.,
- existují neziskové organizace, které pomáhají,
- je potřeba říkat „ne“ a stanovit si hranice a bránit se násilí (nikoliv fyzicky).

Na druhém stupni základní školy je dětem třeba vysvětlit:

- zdravé a nezdravé vztahy,
- hranice ve vztahu a dále vysvětlit pojem kontrola a násilí,
- varovné signály násilí ve vztahu,
- důvody, proč si často oběti nechávají násilí líbit a nedokážou říct „stop“,
- genderové stereotypy (muž musí být silný, muž nikdy nebrečí, apod.),
- jak zvládat a ovládat vztek,
- jak se cítit ve vztahu bezpečně,
- stalking a v čem spočívá jeho nebezpečí,
- zneužívání na sociálních sítích.

6.5 Školské poradenské pracoviště

Novosad (2009, s. 209) zmiňuje, že dítě má právo se obrátit na školské poradenské pracoviště při ochraně svého života a dalších svých práv. Poradenství také napomáhá překonávat psychické problémy klienta, které mohou být vyvolány zdravotním postižením nebo konkrétní situací, která na klienta působí negativně. Poradenství může být poskytnuté i dalším členům rodiny. Školní poradenské pracoviště je součástí základní, střední nebo vyšší odborné školy.

Poradenství ve škole je realizováno činností třídního učitele ve spolupráci s poradenskými pracovníky (výchovný poradce, školní metodik prevence, školní psycholog, školní speciální pedagog) a následně ve školských poradenských zařízeních (pedagogicko-psychologická poradna, speciálně-pedagogické centrum, středisko výchovné péče). Poradenství je poskytováno vždy bezplatně (Kucharská, Mrázková 2014, s. 23).

Novosad (2009, s. 209) také popisuje jednotlivé pedagogické pracovníky. Uvádí, že výchovní poradci se specializují především na rodinné, kázeňské a zdravotní problémy žáků, pomáhají žákům při potížích s učivem, rodinných, citových a jiných vztahových problémech. Ve spolupráci se školním metodikem prevence realizují přednášky na téma domácího násilí, návykových látek nebo šikany. Školní metodik prevence se specializuje na tvorbu a realizaci preventivního programu na škole, dále na vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti prevence sociálně patologických jevů a na komunikaci s orgány státní správy a samosprávy. Školní psycholog se soustředí na diagnostiku dětí se specifickými poruchami učení, výchovnými a vzdělávacími problémy, nadaných dětí, diagnostikuje sociální klima třídy a školy. Poskytuje poradenství a intervenční služby. Školní speciální pedagog působí především na školách, kde jsou vzděláváni integrovaní žáci se speciálními vzdělávacími potřebami. Speciální pedagog provádí diagnostiku a intervenci dětem se speciálně vzdělávacími potřebami.

6.6 Školská poradenská zařízení

Tento typ poradenství poskytují pedagogicko-psychologické poradny, speciálně pedagogická centra a střediska výchovné péče. Mezi jejich základní činnosti patří poskytnutí pedagogicko-psychologického a speciálně pedagogického poradenství a poskytnutí pomoci při výchově a vzdělávání žáků. Činnosti školských poradenských zařízení poskytují na žádost žáků nebo jejich zákonných zástupců, ale také na základě rozhodnutí orgánů veřejné moci. Jejich poradenské služby jsou poskytovány dětem od 3 let, žákům základních, středních a vyšších odborných škol. Poradenské služby mohou využívat i jejich rodiče, zákonní zástupci a pedagogičtí pracovníci. Jejich poradenství je ambulantní, popřípadě může docházet poradenský pracovník přímo do školy. V odborném týmu působí psycholog, speciální pedagog a sociální pracovník (Novosad 2009, s. 197).

7 Pomoc obětem domácího násilí

Ohrožené osoby domácím násilím mají možnost využít různé druhy pomoci, které nabízejí neziskové organizace. Systém pomoci v Libereckém kraji naleznete v příloze č.1. Domácí násilí je velmi specifický a rozšířený problém, který vyžaduje odborný a specializovaný přístup. Specializované služby pro oběti a osoby ohrožené domácím násilím poskytují především neziskové organizace, avšak často první pomocí je intervenční centrum, které je zřízeno v každém kraji (adresář intervenčních center v Libereckém kraji viz příloha č. 3), orgán sociálně-právní ochrany dětí a Policie České republiky (Voňková, Huňková 2004, s. 173).

7.1 Intervenční centra

Podle §60a zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách, poskytují pomoc osobám ohroženým domácím násilím. Osobě ohrožené násilným chováním vykázané osoby je nabídnuta pomoc nejpozději do 48 hodin, jakmile je doručena kopie úředního záznamu o vykázání do intervenčního centra.

Na intervenční centra se obracejí oběti ve všech fázích domácího násilí a požádat o pomoc může kdokoliv, kdo potřebuje akutně pomoc v případě domácího násilí nezávislé na práci či souhlasu Policie ČR. Sociální služby v intervenčním centru jsou poskytovány ambulantní, terénní nebo pobytovou formou. Pro oběti domácího násilí a děti, které byly svědky násilí, je důležité, aby se jim dostalo odborné pomoci a péče. Všechny služby jsou bezplatné, anonymní a diskrétní. Intervenční centra se také podílí na realizaci preventivních programů na základních školách. Dále jsou tvůrci odborných přednášek, besed a seminářů na téma domácího násilí mimo jiné i pro pedagogické pracovníky (Buskotte 2008, s. 115).

Dále tato autorka uvádí konkrétní možnosti pomoci v intervenčním centru:

- osobní či telefonické konzultace,
- odborné psychologické poradenství,
- sociální poradenství,
- právní poradenství,
- zprostředkování dalších sociálních služeb,

- pomoc při vypracování písemných žádostí a jejich podání,
- zprostředkování kontaktů s rodinou a dalšími osobami,
- doprovod k soudu, přestupkovému oddělení, na policii a úřady.

7.2 Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) je státní institucí, která se podílí na poskytování ochrany a podpory obětem domácího násilí. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, vymezuje sociálně-právní ochranu dětí jako ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny (OSPOD, ©2020).

OSPOD zasahuje do rodiny v případě, pokud je výchova dítěte narušena či zanedbávána. OSPOD může poskytnout nejen poradenství, ale také může zajistit ve spolupráci s poskytovateli sociální služeb potřebnou odbornou pomoc, včetně ubytování rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu spolu s dítětem. Na tento orgán se obracejí oběti domácího násilí se svými dětmi, v případě, že se rozhodli od pachatele odejít, hledají azylové ubytování nebo se ocitli v sociální krizi. Pracovnice OSPOD mají povinnost vyhodnotit situaci, jelikož ochrana dětí je komplexní a náročná. Největší pomocí pro dítě je bezpečí pro něj i jeho matku (Voňková, Huňková 2004, s. 187).

Pracovníci OSPOD se dostávají do kontaktu s případy domácího násilí mimo jiné i prostřednictvím Policie ČR, která zasahuje u případu domácího násilí. Policista podá vždy povinně informace pracovníkům OSPOD o rodině poznamenané domácím násilím, ve které žijí děti. Pracovníci OSPOD se dostávají do kontaktu s domácím násilím také prostřednictvím vlastního šetření prováděných při výkonu činnosti OSPOD, od ostatních občanů, kteří mohou být svědky domácího násilí a v poslední řadě prostřednictvím ostatních institucí, které se dostanou do kontaktu s případy domácího násilí jako první (školy, zdravotnická zařízení, justice, nestátní neziskové organizace) (OSPOD ©2020).

7.3 Policie České republiky

Na Policii ČR se osoby, ohrožené domácím násilím, obracejí především při eskalaci násilí, ohrožení nebo pokud oběť chce podat na pachatele trestní oznámení. Úkolem Policie ČR je intervence a poskytnutí ochrany oběti. Následně probíhá vyšetřování, shromažďování faktů a důkazů zprostředkování pomoci od dalších organizací. Školy se na Policii ČR obracejí v případech podezření na trestný čin týrání dítěte (Hronová 2008).

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, také vymezuje možnost vykázaní násilné osoby. Konkrétně se jedná o vykázaní násilné osoby z bytu sdíleného s obětí po dobu 10 dnů od jeho provedení, a to v případě, kdy na základě předešlého útoku lze předpokládat, že se napadení bude i nadále opakovat. Vykázaní násilné osoby oznámí policista ústně vykázané i ohrožené osobě a vyhotoví potvrzení o vykázaní. Vykázaná násilná osoba je povinna opustit společně obývaný prostor, nestýkat se s ohroženou osobou, nenavazovat žádný kontakt s ohroženou osobou a vydat policistovi všechny její klíče od společného bydlení. Vykázaná osoba má právo vzít si své osobní věci, cennosti a doklady, vyzvednout si kopii spisu o vykázaní na útvaru Policie ČR. Také má právo vrátit se jedenkrát do bytu pro osobní věci a věci nezbytné k výkonu povolání pouze za doprovodu Policie ČR s tím, že policista o výkonu tohoto práva ohroženou osobu předem informuje. Policista poskytne vykázané násilné osobě informace o možnostech jejího dalšího ubytování a taktéž si od této osoby dále vyžádá adresu pro doručování. Následně policista do 3 dnů od vykázaní provede kontrolu, jestli vykázaná osoba dodržuje povinnosti své povinnosti vyplývající z vykázaní. Policista dále poskytne informace ohrožené osobě o možnosti podání návrhu na vydání předběžného opatření a taktéž sdělí informace o možnosti využití psychologických, sociálních nebo jiných služeb v oblasti pomoci obětem násilí.

Praktická část

Na základě odborné literatury, a jiných zdrojů z oblasti domácího násilí a speciální pedagogiky, byla zpracována teoretická část bakalářské práce. Teoretická část se zaměřovala zejména na to, jak může pedagog odhalit domácí násilí na žákovi, jakým způsobem může postupovat a na koho se může obrátit.

Výzkumná část této bakalářské práce se zabývá kompetencemi a potřebami pedagogických pracovníků ve vztahu k domácímu násilí. Praktická část zkoumá, do jaké míry jsou pedagogičtí pracovníci informováni o daném tématu, jaké mají kompetence a potřeby při řešení domácího násilí na žákovi.

Na základě realizovaného předvýzkumu (viz příloha č. 5), který proběhl na základní škole praktické a speciální v Liberci se speciální pedagožkou, se ukázalo, že se téma domácího násilí této základní školy dotýká. Cílem předvýzkumu bylo zjištění, jak se téma domácího násilí promítá či setkává s prací speciálního pedagoga. Předmětem předvýzkumu je rekognice domácího násilí. K realizování předvýzkumu bylo třeba si osvojit znalosti z oblasti domácího násilí a speciální pedagogiky. Po nastudování literatury bylo formulováno 9 volných otázek. Předvýzkum probíhal formou rozhovoru pro volné vyjádření respondentky. Rozhovor byl realizovaný v prostředí školy a trval 20-30 minut. Po zrealizovaném rozhovoru s respondentkou jsem odpovědi přepsala a předvýzkum zhodnotila.

Na základě zjištění, že se téma domácího násilí dotýká zmíněné základní školy, jsem výzkum v praktické části bakalářské práce realizovala na stejné základní škole. V rámci výzkumného šetření pro daný výzkum jsem použila metodu kvantitativního charakteru. Předkládaný dotazník se skládá ze dvou částí. Dotazník obsahuje uzavřené a otevřené otázky. Výzkumný vzorek tvoří 18 respondentů, kteří jsou pedagogickými pracovníky na zmíněné základní škole.

Hlavním cílem mého výzkumu bylo zjištění, jaké kompetence mají pedagogičtí pracovníci při podezření a zjištění domácího násilí na žákovi, zda se cítí být dostatečně informovaní a jistí při řešení situace domácího násilí, případně co by potřebovali ještě vědět o dané problematice. Dílčím cílem bylo zjištění, s kým mohou pedagogičtí pracovníci nebo škola spolupracovat nebo na koho se mohou obrátit při řešení domácího násilí na žákovi.

Mým osobním cílem bylo získat znalosti, abych dokázala odhalit žáka, který je obětí nebo svědkem domácího násilí a věděla, jak s tímto žákem komunikovat.

Abych mohla naplnit hlavní cíl, musela jsem nastudovat, co je domácí násilí, jaké má projevy, formy a znaky. Jaké mají pedagogičtí pracovníci zkušenosti a znalosti v daném tématu, co potřebují, aby se cítili být více jistí v řešení domácího násilí na žákovi a s kým mohou spolupracovat či na koho se můžou obrátit. Data z výzkumného šetření byla následně zpracována do grafického vyjádření.

8.1 Výzkumné otázky

Pro naplnění cílů bakalářské práce byly formulovány tyto výzkumné otázky:

Jaké kompetence mají pedagogičtí pracovníci při podezření a zjištění domácího násilí na žákovi?

Cítí se být dostatečně informování a jistí při řešení situace domácího násilí?

Co by potřebovali ještě vědět o dané problematice?

S kým mohou spolupracovat a na koho se mohou obrátit?

8.2 Charakteristika vybraného vzorku výzkumného šetření

Na základě stanovaného cíle byly formulovány výzkumné otázky. Odpovědi na tyto otázky ve výzkumu poskytla skupina respondentů, kteří se setkávají nebo se mohou setkávat s domácím násilím na žácích. Vzorek respondentů je tvořen z 18 pedagogických pracovníků.

8.3 Metoda sběru dat a konstrukce dotazníku

Otázky v dotazníku byly voleny tak, aby bylo možné, následně dotazníky zpracovat a výsledky porovnat s poznatky z literatury. Dotazník (viz příloha č. 4) se skládá ze dvou částí.

Část A se věnuje charakteristice respondenta. Tato část obsahuje dvě otázky, které zjišťovaly, v jakém pracovním zařazení se respondent nachází a jak dlouho na dané škole působí.

Druhá část dotazníku zkoumá zkušenost setkání s žákem, který byl týrán či svědkem domácího násilí a způsob odhalení takového žáka. Druhá doména dotazníku se věnuje vybaveností odbornými znalostmi a dovednostmi pedagogů k danému tématu. Soustředí se také na potřeby k profesionálnímu a svědomitému jednání pedagoga. Zkoumá zkušenosti a očekávání respondentů od spolupráce s institucemi. V poslední řadě zkoumá, druhá doména dotazníku, informovanost žáků o dané problematice ze strany respondentů.

Dotazník byl zvolen, kvůli většímu vzorku respondentů a možnosti statistického zpracování dat. Pro formulování otázek byla využita odborná literatura a znalosti z oblasti domácího násilí a speciální pedagogiky. Data z dotazníku byla následně zpracována do grafického vyjádření.

Pro zjištění přesných a jednotných odpovědí jsem zvolila uzavřené otázky. Volné otázky jsem volila za účelem volnosti v odpovědi respondenta, kterou není možné vyjádřit jinak než slovním popisem.

Ke studiu metodologie pro výzkum bakalářské práce byly využity zejména publikace F. Ochrany (2019), J. Hendla a J. Remra (2017).

Data zpracoval systém Survio podle písemného dotazníku, který je přílohou (viz příloha č. 4). Data ze Survia jsem zpracovala do grafického vyjádření tak, abych odpověděla na pracovní cíle bakalářské práce.

Po sběru dat následovalo zpracování dotazníku. Ke zpracování statistických údajů jsem využila program Microsoft Word a Microsoft Excel. Programy byly využity pro zaznamenání informací a výsečových grafů.

Časový harmonogram:

Únor 2021 – sestavení dotazníku, formulace otázek

Březen 2021 – sběr dotazníku, analýza a vyhodnocování dotazníků, zpracování výsledků

Duben 2021 - kompletace praktické části bakalářské práce

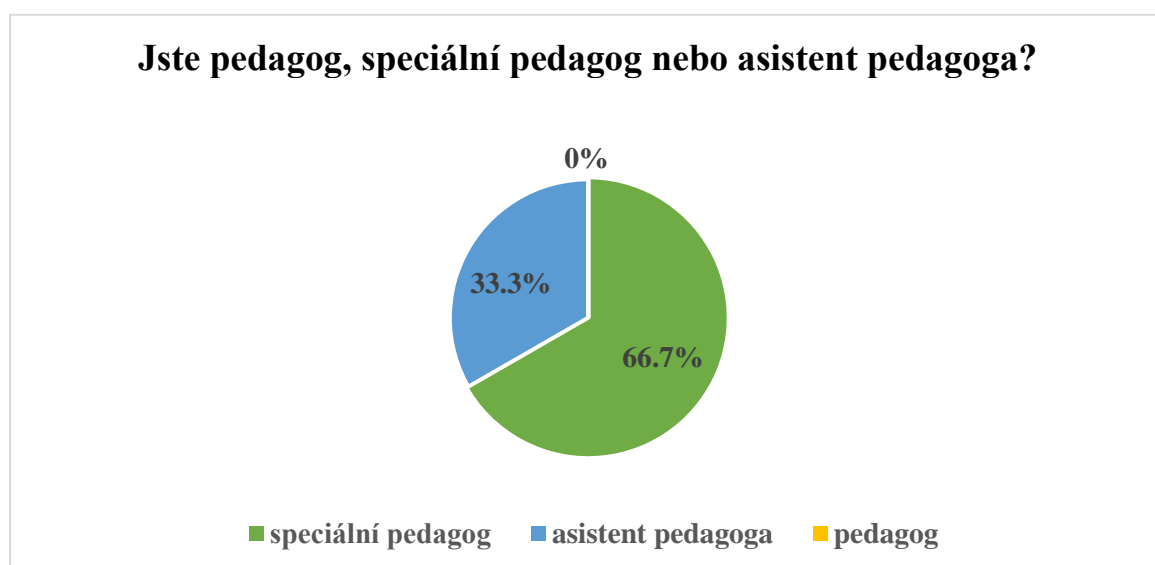
8.4 Prezentace dat z dotazníkového šetření

Na začátku dotazníku, než respondenti přistoupili k dalším jednotlivým otázkám, byli povinni odpovědět na dvě otázky v části A. Lze předpokládat, že pracovní zařazení a délka působnosti respondenta má výpovědní hodnotu ve vztahu k míře a způsobu kontaktu mezi pracovníkem, žákem a rodinou žáka.

Otázka č. 1

Celkem se výzkumného šetření zúčastnilo 18 respondentů. Z toho 12 speciálních pedagogů (66,7%), 6 asistentů pedagoga (33,3%). Žádný pedagog se výzkumného šetření nezúčastnil. Lze předpokládat, že speciální pedagog a asistent pedagoga s žákem tráví více času, žáka může lépe poznat a žák má k němu tedy blíže.

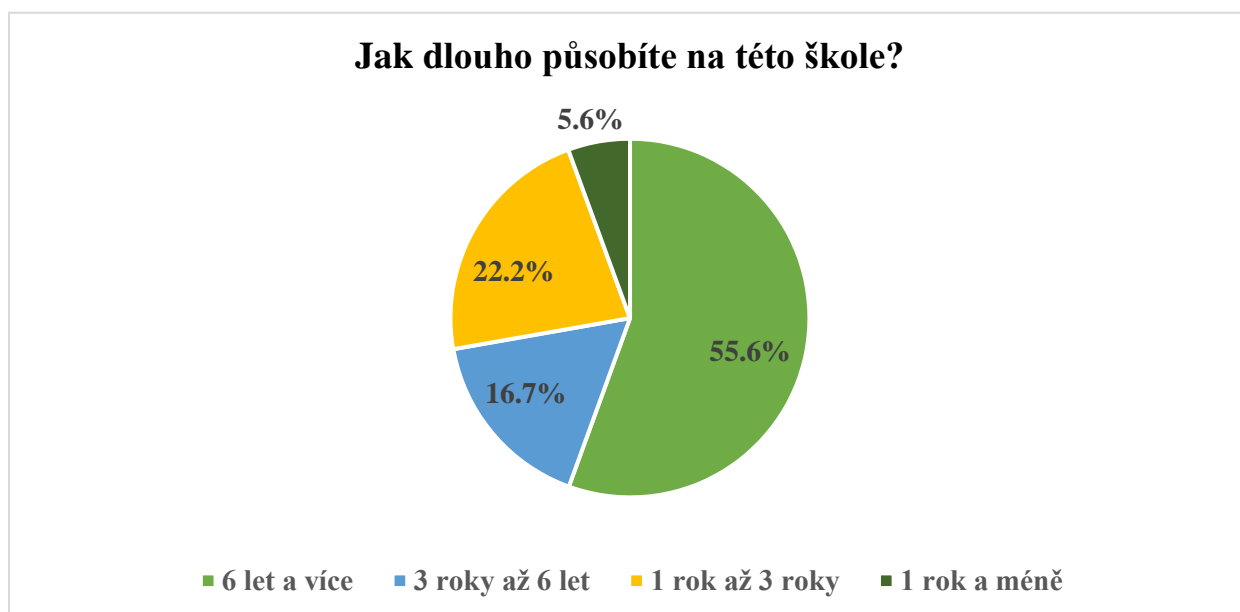
Graf č. 1 – Pedagogická specializace

Otázka č. 2

Celkem se výzkumného šetření zúčastnilo 18 respondentů. Z toho 10 respondentů (55,6%) působí na vybrané speciální a praktické základní škole 6 let a více, 3 respondenti 3 roky až 6 let (16,70%), 4 respondenti (22,2%) 1 rok až 3 roky a 1 respondent (5,6%) 1 rok a méně. Lze předpokládat, že čím déle respondent působí na dané škole, tím větší je možnost setkání s žákem, který je aktérem domácího násilí. Taktéž lze předpokládat, že délka působnosti ovlivňuje míru odborných dovedností a znalostí v daném tématu.

Graf č. 2 – Působnost na vybrané škole

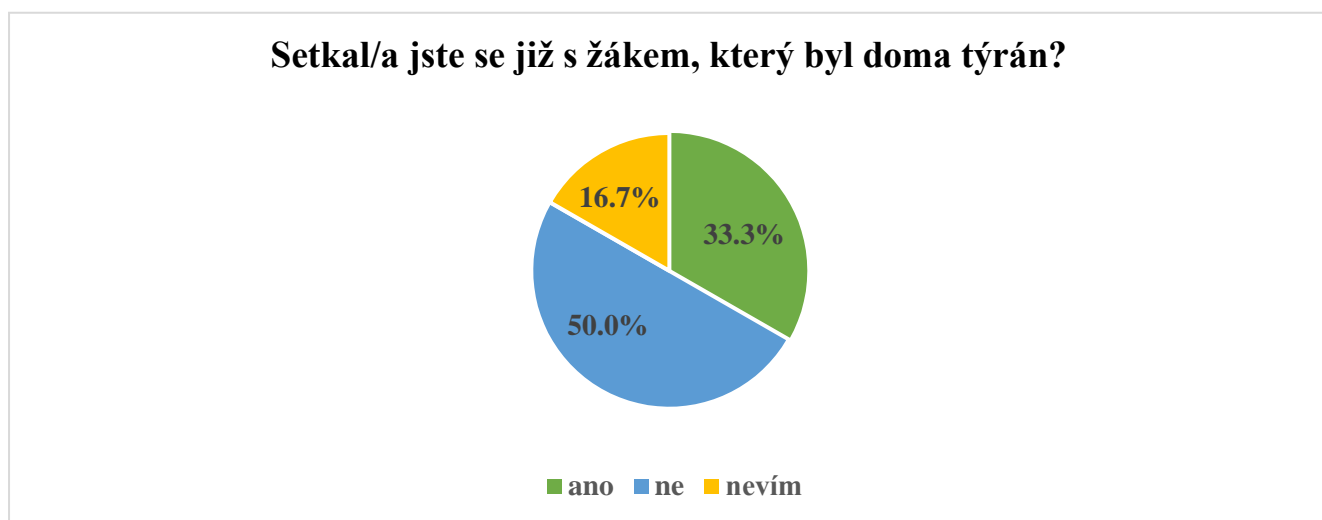

Nyní přistoupíme k dalším jednotlivým otázkám uvedených v dotazníku.

Otázka č. 3

Na otázku č. 3 „Setkal/a jste se již s žákem, který byl doma týrán?“ odpovědělo 18 respondentů. Z celkového počtu 18 respondentů se 50% respondentů neseťkalo s žákem, který byl doma týrán, 33% respondentů zaznamenalo, že se s takovým žákem setkali a 17% respondentů neví, zda se setkali s žákem, který byl doma týrán. Grafické vyjádření v grafu č. 3.

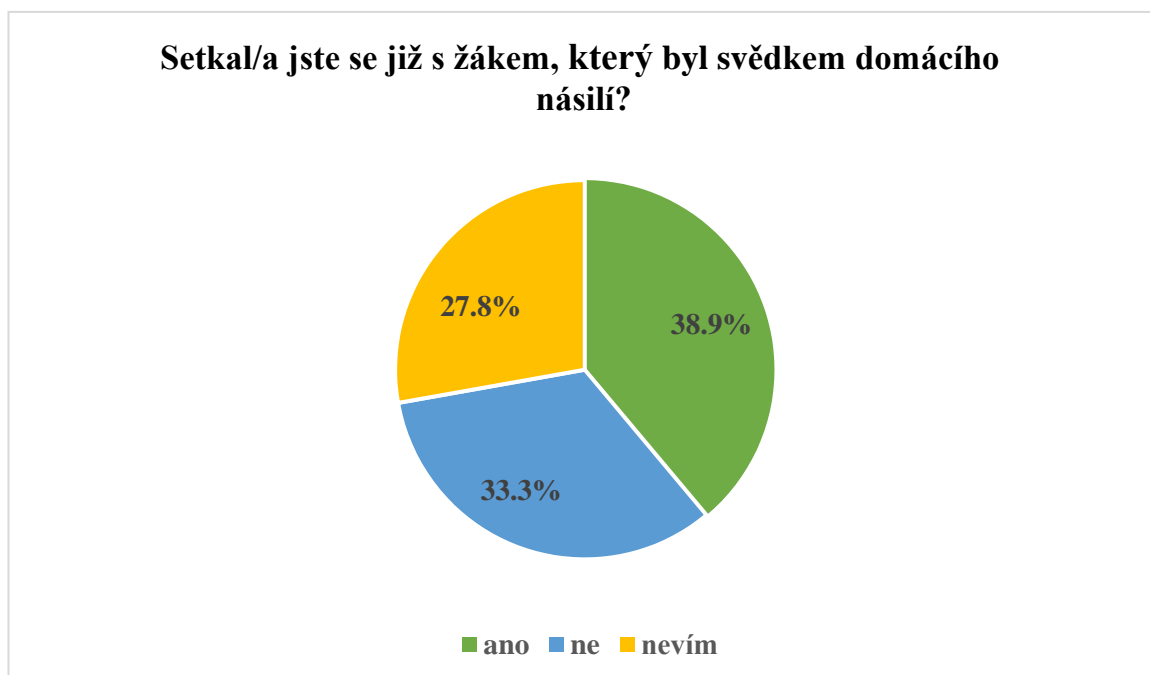
Graf č. 3 – Zkušenost s týraným žákem

Otázka č. 4

Na otázku č. 4 „Setkal/a jste se již s žákem, který byl svědkem domácího násilí?“ odpovědělo celkově 18 respondentů. Z celkového počtu 18 respondentů se 39% respondentů setkalo s žákem, který bylo svědkem domácího násilí, 33% respondentů se neseťkalo s takovým žákem a 28% respondentů neví, zda se setkalo s žákem, který byl svědkem domácího násilí. Grafické vyjádření v grafu č. 4.

Graf č. 4 – Zkušenost s žákem, který byl svědkem domácího násilí

Otázka č. 5

Na otázku č. 5 „**Jak poznáte žáka, který je doma týrán?**“ odpovědělo 18 respondentů. Respondenti volili jednu nebo více odpovědí. 15 respondentů (23,4%) zaznamenalo odpověď, že žák má lekové reakce a projevuje se ustrašeně. Taktéž 15 respondentů (23,4%) odpovědělo, že má žák na těle hematomy, tržné rány, spáleniny apod. 9 respondentů (14,1%) zvolilo odpověď, že se žák projevuje agresivně. Stejně tak 9 respondentů (14,1 %) odpovědělo, že si žák zahaluje své tělo. Taktéž 9 respondentů (14,1 %) odpovědělo, že má žák nízké sebevědomí. 7 respondentů (10,9 %) zvolilo, že týraného žáka poznají tak, že má vadu řeči. Grafické vyjádření v grafu č. 5.

Graf č. 5 – Identifikace týraného žáka

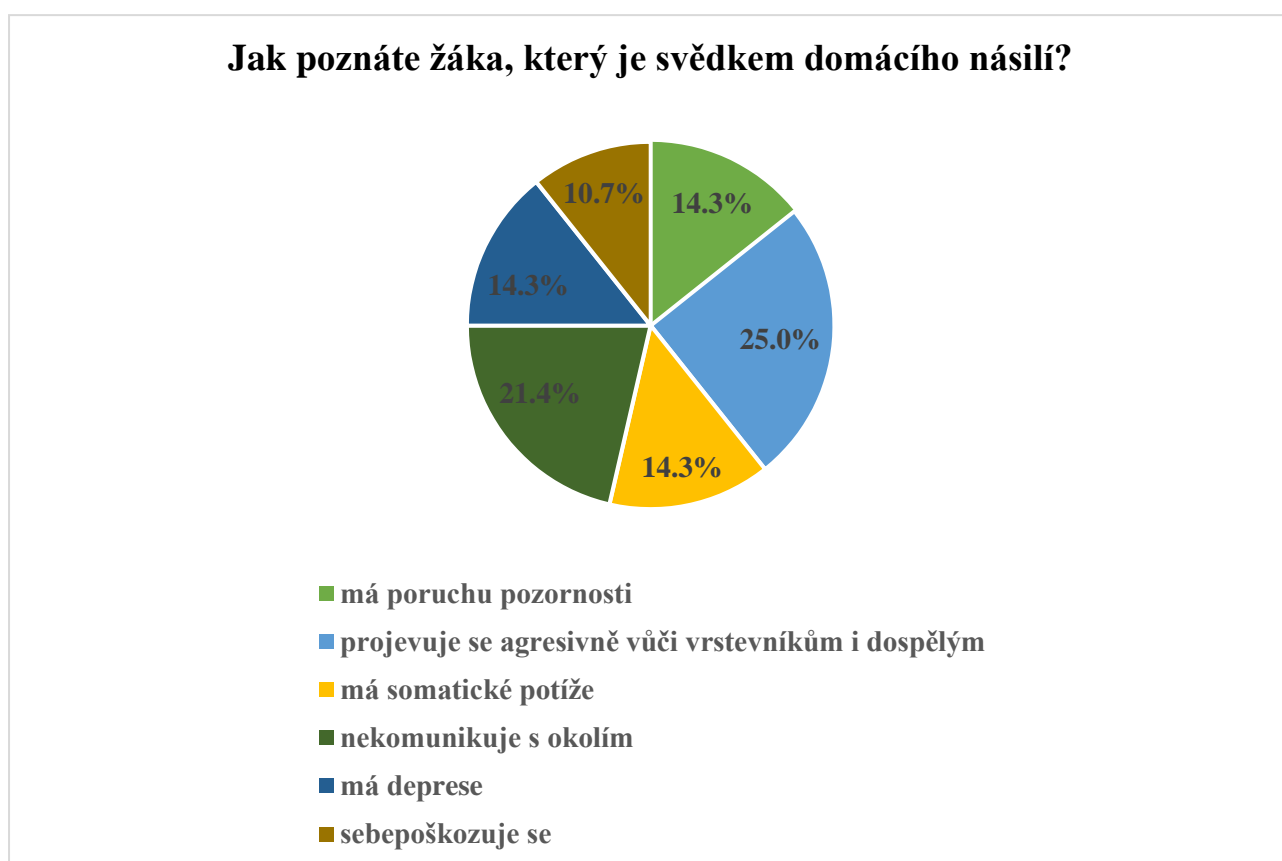

Otázka č. 6

Na otázku č. 6 „**Jak poznáte žáka, který je svědkem domácího násilí?**“ odpovědělo celkově 18 respondentů. Respondenti volili jednu nebo více odpovědí. 14 respondentů (25%) pozná takového žáka tím, že se žák projevuje agresivně vrstevníkům i dospělým. 12 respondentů (21,4%) odpovědělo, že takového žáka poznají tak, že žák nekomunikuje se svým okolím. 8 respondentů (14,3%) zvolilo odpověď, že má žák somatické potíže. Taktéž 8 respondentů (14,3%) zvolilo, že má žák poruchu pozornosti. 8 respondentů (14,3%) také pozná žáka, který je svědkem domácího násilí tak, že má žák deprese. 6 respondentů (10,7%) pozná takového žáka podle toho, že se žák sebepoškozuje. Grafické vyjádření v grafu č. 6.

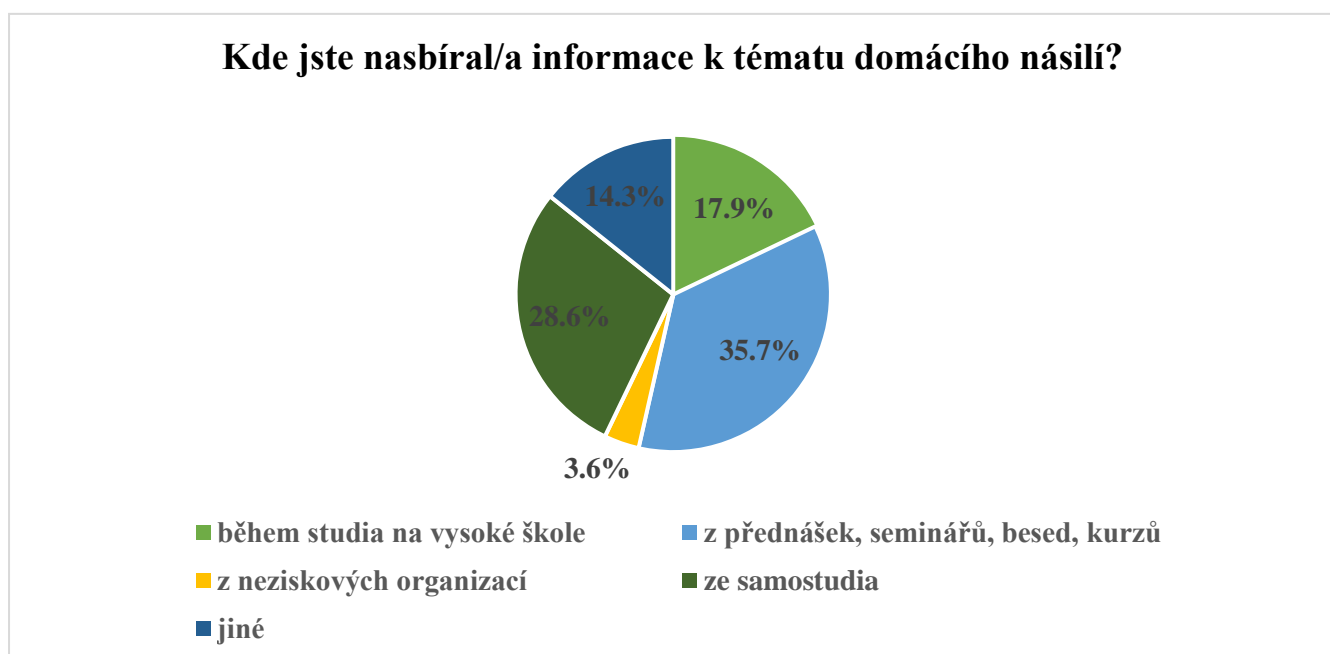
Graf č. 6 – Identifikace žáka, který je svědkem domácího násilí?

Otázka č. 7

Na otázku č. 7 „Kde jste nasbíral/a informace k tématu domácího násilí?“ odpovědělo celkem 18 respondentů. Respondenti volili jednu nebo více odpovědí. 10 respondentů (35,7%) odpovědělo, že informace nasbírali z přednášek, seminářů, besed a kurzů. 8 respondentů (28,6%) zvolilo odpověď, že informace nasbírali ze samostudia. 5 respondentů (17,9%) nasbíralo informace během studia na vysoké škole. 1 respondent (3,6%) nasbíral informace od neziskových organizací. 4 respondenti (14,3%) uvedli, že nasbírali informace odjinud. Grafické vyjádření v grafu č. 7.

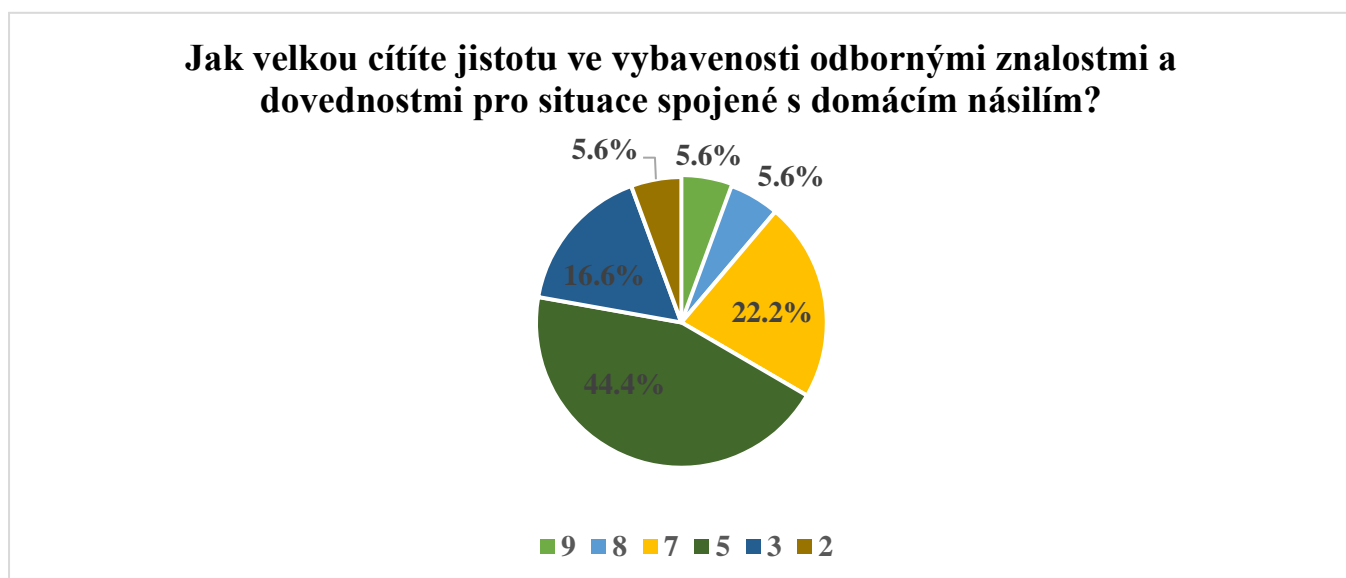
Graf č. 7 – Sběr informací

Otázka č. 8

Na otázku č. 8 „**Jak velkou cítíte jistotu ve vybavenosti odbornými znalostmi a dovednostmi pro situace spojené s domácím násilím?**“ odpovědělo celkem 18 respondentů. Respondenti odpovídali čísla na škále od 1 do 10. Číslo jedna vyjadřuje nejmenší jistotu a číslo 10 největší jistotu. 8 respondentů vyjádřilo vybavenost odbornými znalostmi a dovednostmi číslem 5 (44,4%). 4 respondenti vyjádřili vybavenost číslem 7 (22,2%). 1 respondent uvedl svou vybavenost číslem 8 (5,6%). Taktéž 1 respondent vyjádřil svou vybavenost odbornými znalostmi a dovednostmi číslem 9 (5,6%). 3 respondenti odpověděli číslem 3 (16,6%). 1 respondent vyjádřil svou vybavenost číslem 2 (5,6%). Grafické vyjádření v grafu č. 8.

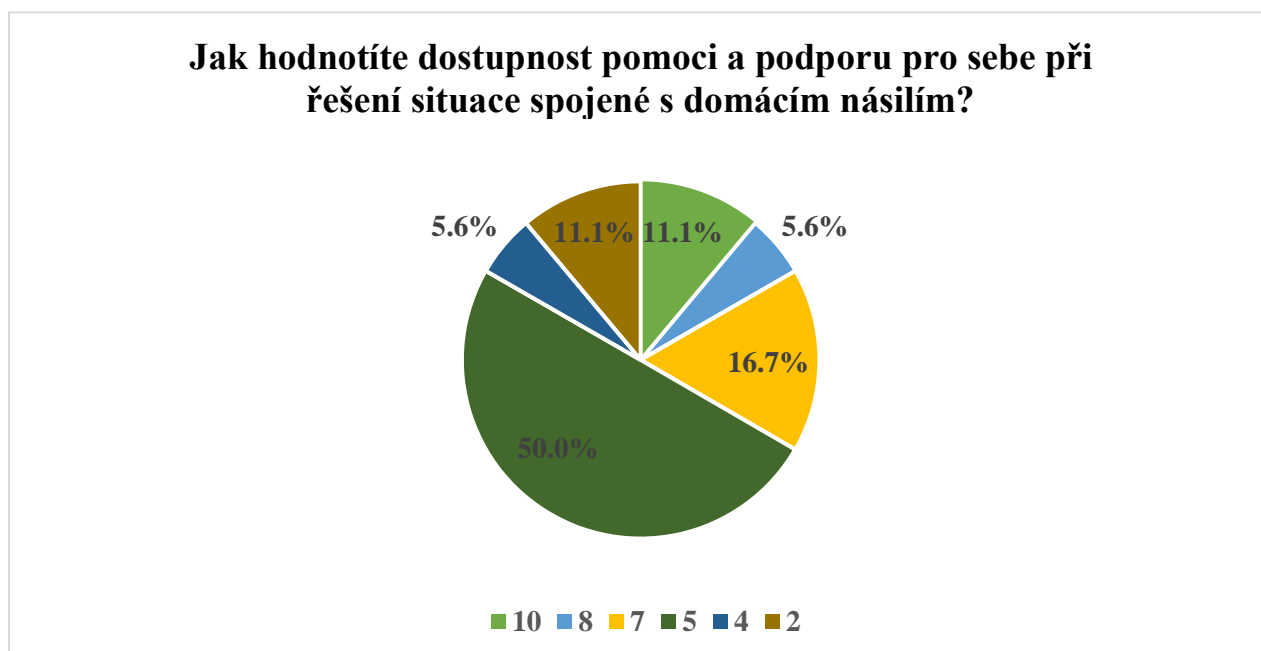
Graf č. 8 – Vybavenost odbornými znalostmi a dovednostmi

Otázka č. 9

Na otázku č. 9 „**Jak hodnotíte dostupnost pomoci a podporu pro sebe při řešení situace spojené s domácím násilím?**“ odpovědělo celkem 18 respondentů. Respondenti odpovídali na škále od 1 do 10. Číslo jedna vyjadřuje nízkou dostupnost a číslo 10 vysokou dostupnost. Z toho 9 respondentů vyjádřilo dostupnost pomoci a podporu na škále od jedné do desíti číslem 5 (50%). 3 respondenti se vyjádřili číslem 7 (16,7%). 2 respondenti hodnotí dostupnost pomoci a podpory číslem 10 (11,1%). Taktéž 2 respondenti odpověděli číslem 2 (11,1%). 1 respondent hodnotí dostupnost a podporu pro sebe číslem 8 (5,6%). 1 respondent uvedl číslo 4 (5,6%). Grafické vyjádření v grafu č. 9.

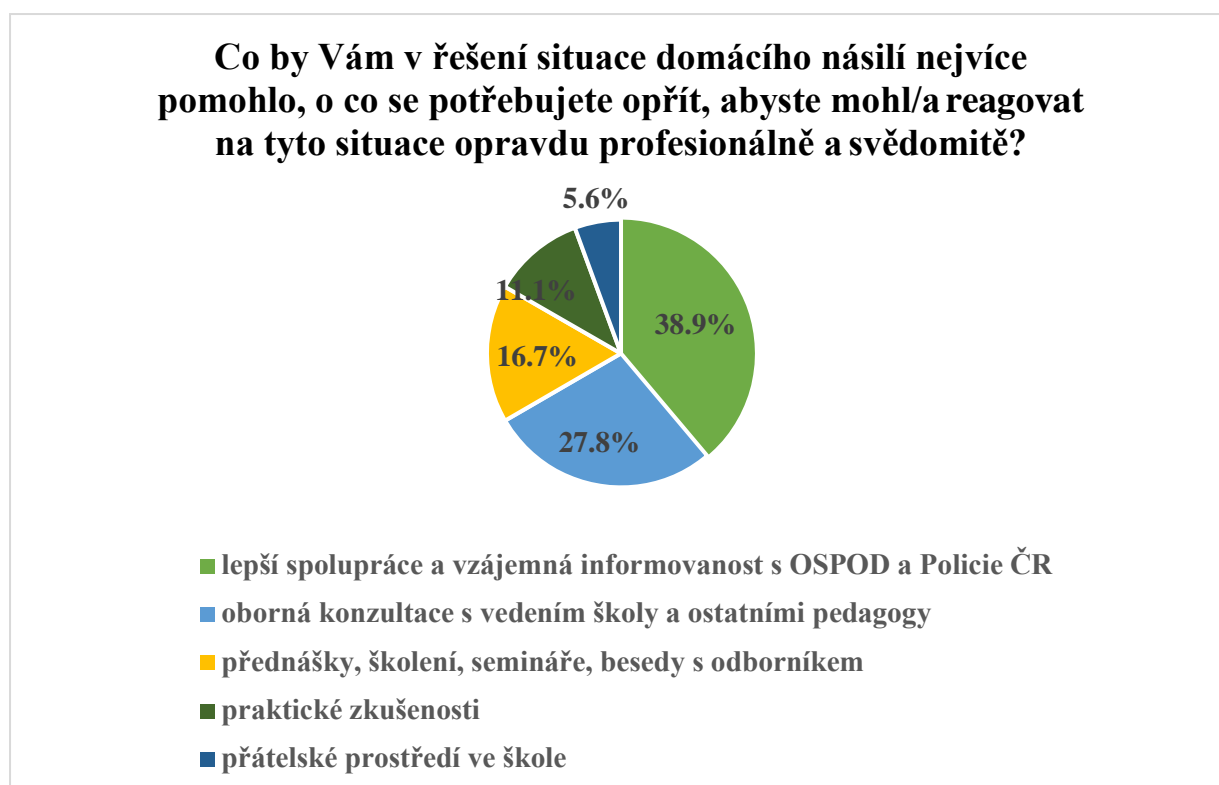
Graf č. 9 – Dostupnost pomoci a podpory

Otázka č. 10

Na otázku č. 10 „Co by Vám v řešení situace domácího násilí nejvíce pomohlo, o co se potřebujete opřít, abyste mohl/a reagovat na tyto situace opravdu profesionálně a svědomitě?“ respondenti odpovídali volně. Odpovědělo celkem 18 respondentů. 7 respondentů odpovědělo, že by jim nejvíce pomohla lepší spolupráce a vzájemná informovanost s odborem sociálně-právní ochrany dětí a Policií ČR (38,9%). 5 respondentům by nejvíce pomohla odborná konzultace a podpora ze strany vedení školy a ostatních pedagogů (27,8%). 3 respondentům by nejvíce pomohly přednášky, školení, semináře a besedy s odborníkem (16,7%). 2 respondenti uvedli praktické zkušenosti, jako nástroj, o který by se mohli opřít, aby mohli reagovat profesionálně a svědomitě (11,1%). 1 respondent uvedl, že by mu nejvíce pomohlo přátelské prostředí ve škole (5,6%). Grafické vyjádření v grafu č. 10.

Graf č. 10 – Potřeby při řešení domácího násilí

Otázka č. 11

Na otázku č. 11 „**Kolikrát za rok navštěvujete kurzy, semináře, přednášky či besedy na téma domácí násilí na dětech, týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte?**“ odpovědělo 18 respondentů. 10 respondentů uvedlo, že kurzy, semináře, přednášky a besedy nenavštěvují vůbec (55,6%). 4 respondenti uvedli, že kurzy, semináře, přednášky a besedy navštěvují 1—2x za rok. 4 respondenti odpověděli, že neví kolikrát za rok navštěvují tyto vzdělávací akce (22,2%). Žádný respondent neuvedl, že navštěvuje uvedené vzdělávací akce 3x a vícekrát za rok. Grafické vyjádření v grafu č. 11.

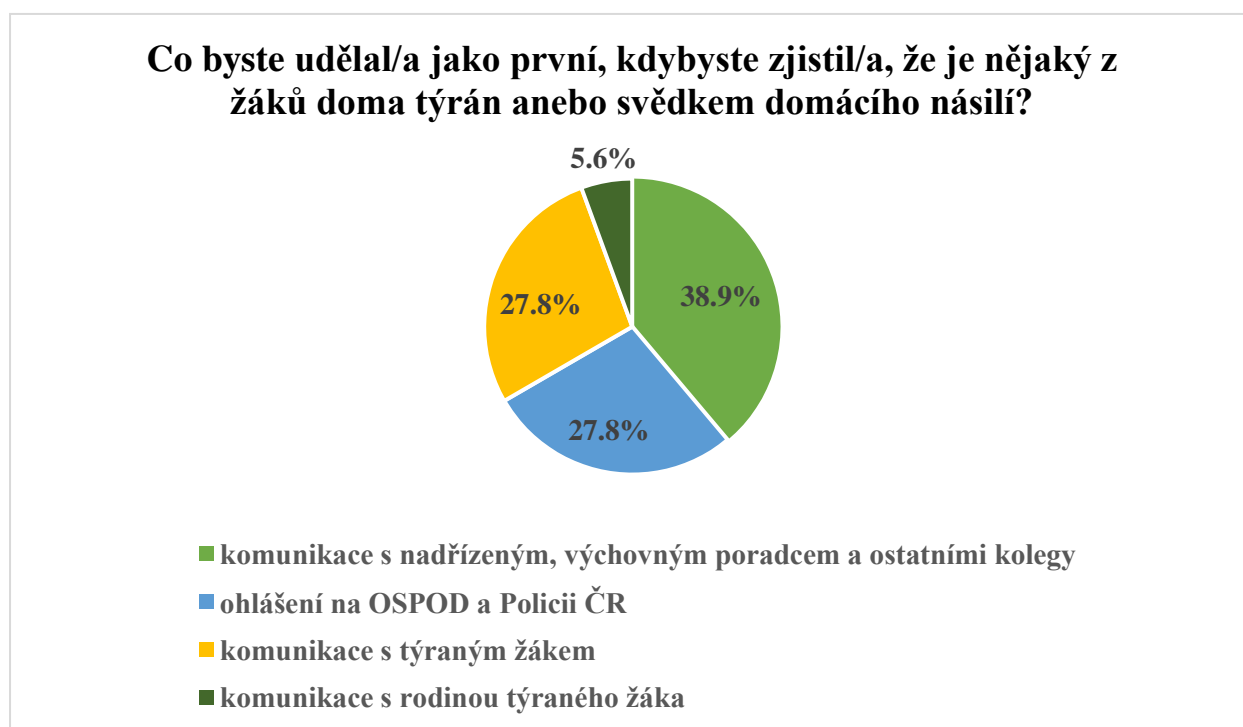
Graf č. 11 – Četnost navštěvování vzdělávacích akcí

Otázka č. 12

Na otázku č. 12 „Co byste udělal/a jako první, kdybyste zjistil/a, že je nějaký z žáků doma týrán anebo svědkem domácího násilí?“ respondenti odpovídali volně. Odpovědělo celkem 18 respondentů. Z toho 7 respondentů odpovědělo, že by situaci řešili s nadřízením, výchovným poradcem a ostatními kolegy (38,9%). 5 respondentů uvedlo, že by situaci ohlásili na odbor sociálně-právní ochrany dětí a Policii ČR (27,8%). Dalších 5 respondentů odpovědělo, že by komunikovali přímo s týraným žákem (27,8%). 1 respondent odpověděl, že by komunikoval přímo s rodinou týraného žáka (5,6%). Grafické vyjádření v grafu č. 12.

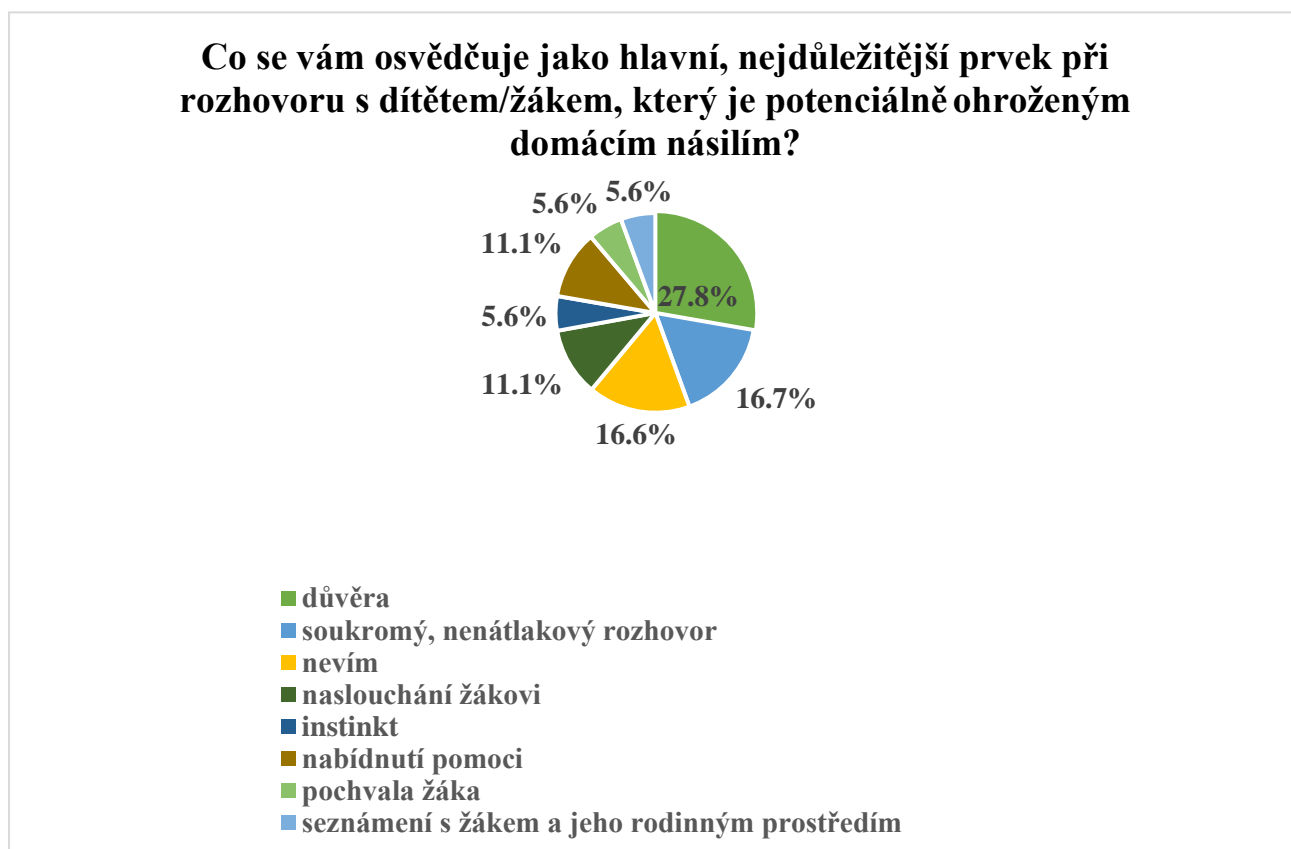
Graf č. 12 – Prvotní krok při zjištění domácího násilí

Otázka č. 13

Na otázku č. 13 „Co se vám osvědčuje jako hlavní, nejdůležitější prvek při rozhovoru s dítětem/žákem, který je potenciálně ohroženým domácím násilím?“ respondenti odpovídali volně. Odpovědělo celkem 18 respondentů. Z toho 5 respondentů uvedlo, že se jim osvědčuje důvěra, jako nejdůležitější prvek při rozhovoru mezi nimi a žákem (27,8%). 3 respondenti odpověděli, že nejdůležitější prvek, který se jim osvědčil při rozhovoru s takovým žákem je soukromý, nenátlakový rozhovor (16,7%). 3 respondenti odpověděli, že neví, co se jim osvědčuje jako hlavní, nejdůležitější prvek (16,6%). 2 respondenti uvedli, že pro ně je nejdůležitějším a hlavním prvkem nabídnutí pomoci žákovi (11,1%). Další 2 respondenti odpověděli, že se jim osvědčilo naslouchání žákovi (11,1%). 1 respondent uvedl, že se mu osvědčil instinkt (5,6%). Další 1 respondent uvedl, že se mu osvědčilo seznámení s žákem a jeho rodinným prostředím (5,6%). 1 respondent odpověděl, že se mu osvědčila pochvala žáka (5,6%).

Graf č. 13 – Hlavní prvek rozhovoru s žákem

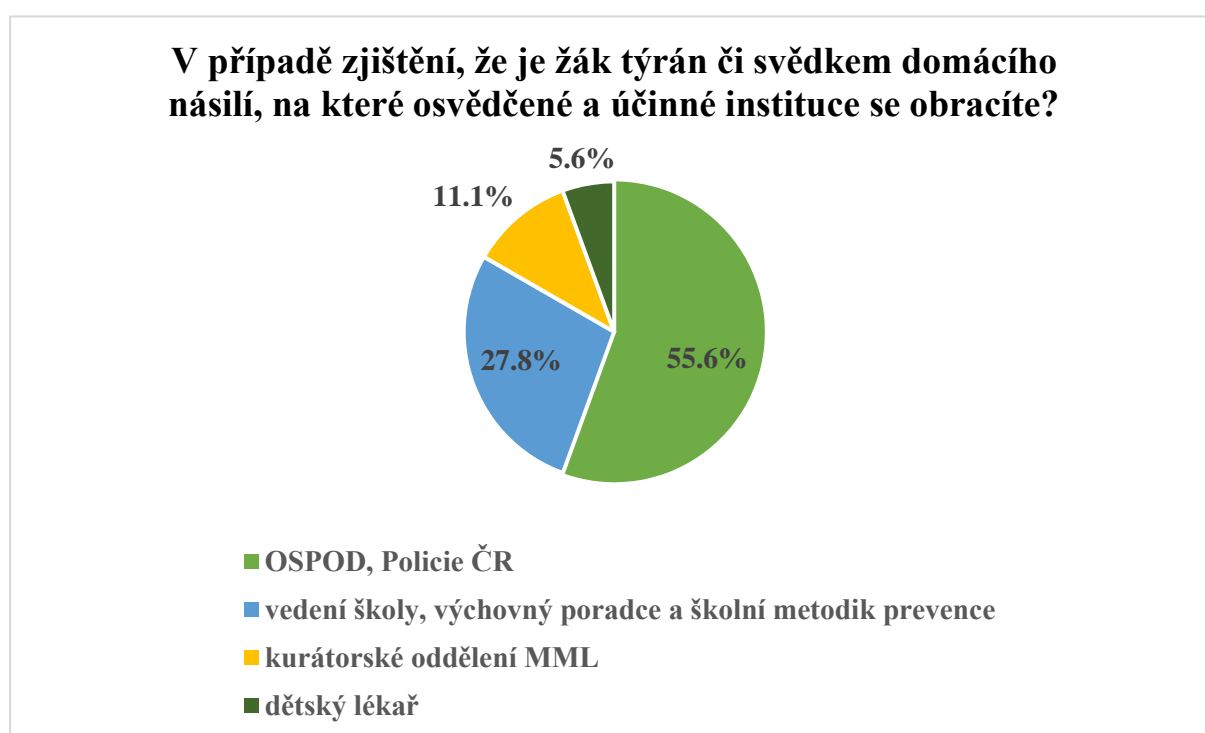

Otázka č. 14

Na otázku č. 14 „V případě zjištění, že je žák týrán či svědkem domácího násilí, na které osvědčené a účinné instituce se obracíte?“ respondenti odpovídali volně. Celkem odpovědělo 18 respondentů. Z toho 10 respondentů by se obrátilo na odbor sociálně-právní ochrany dětí a součinně na Policii ČR (55,6%). 5 respondentů odpovědělo, že by se obrátili na vedení školy, výchovného poradce a školního metodika (27,8%). 2 respondenti by se obrátili na kurátorské oddělení MML (11,1%). 1 respondent uvedl, že by se obrátil na dětského lékaře (5,6%). Grafické vyjádření v grafu č. 14.

Graf č. 14 — Osvědčené a účinné instituce

Otázka č. 15

Na otázku č. 15 „**Jaké znáte další organizace, které pomáhají obětem domácího násilí a spolupracují se školou?**“ odpovídali respondenti volně. Celkem odpovědělo 18 respondentů. Z toho 4 respondenti uvedli, že znají organizaci Bílý kruh bezpečí (22,2%). 4 respondenti uvedli, že neví, jaké další znají organizace pomáhající obětem domácího násilí a zároveň spolupracují se školou (22,2%). 3 respondenti uvedli OSPOD jako organizaci spolupracující se školou (16,7 %). 2 respondenti uvedli Linku bezpečí (11,1%). 1 respondent uvedl Policii ČR (5,6%). Další 1 respondent uvedl jako spolupracující organizaci se školou Klokánka (5,6%). 1 respondent uvedl organizaci Dětské centrum Paprsek (5,6%). 1 respondent odpověděl, že zná spolupracující organizaci se školou OS Společenství proti šikaně (5,6%). 1 respondent odpověděl, že zná kurátorské oddělení MML, které spolupracuje se školou (5,6%). Grafické vyjádření v grafu č. 15.

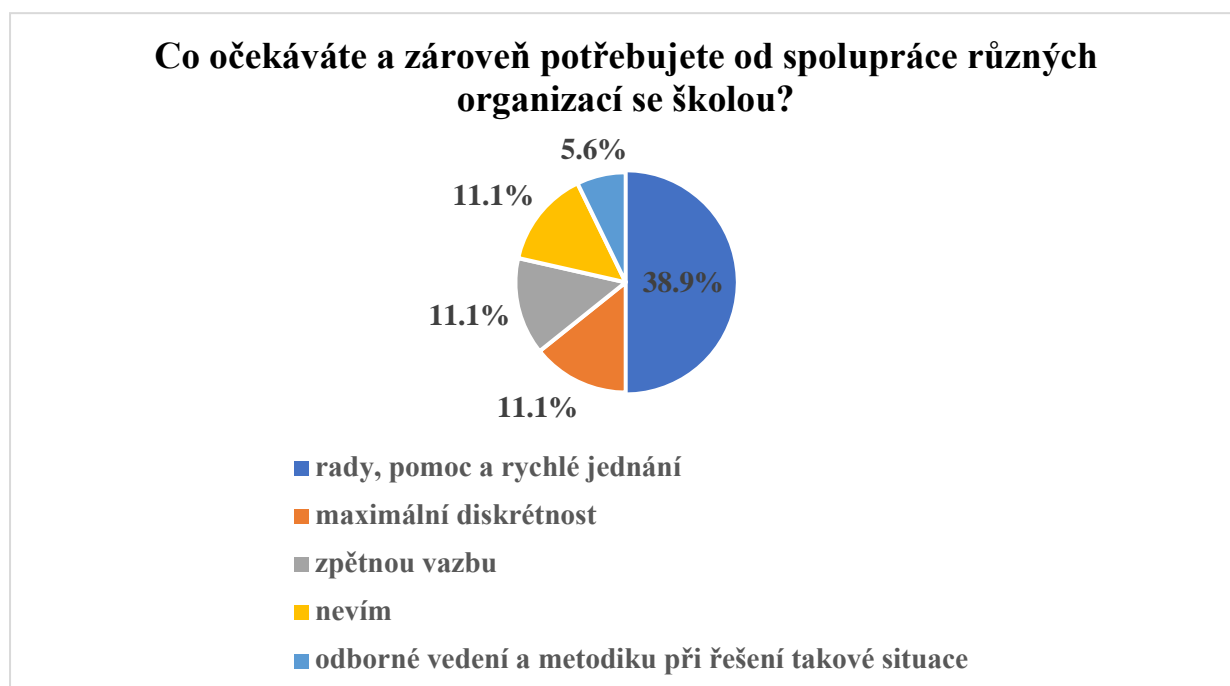
Graf č. 15 – Další pomáhající a spolupracující organizace

Otázka č. 16

Na otázku č. 16 „Co očekáváte a zároveň potřebujete od spolupráce různých organizací se školou?“ odpovídali respondenti volně. Celkem odpovědělo 18 respondentů. Z toho 7 respondentů odpovědělo, že očekává rady, pomoc a rychlé jednání od spolupráce různých organizací se školou (38,9%). 2 respondenti očekávají a potřebují maximální diskrétnost (11,1%). 2 respondenti odpověděli, že potřebují a očekávají zpětnou vazbu od spolupráce s různými organizacemi (11,1%). 2 respondenti neví, co potřebují a očekávají od spolupráce mezi organizací a školou (11,1%). 1 respondent uvedl, že očekává a potřebuje odborné vedení a metodiku při řešení takové situace (5,6%). Grafické vyjádření v grafu č. 16.

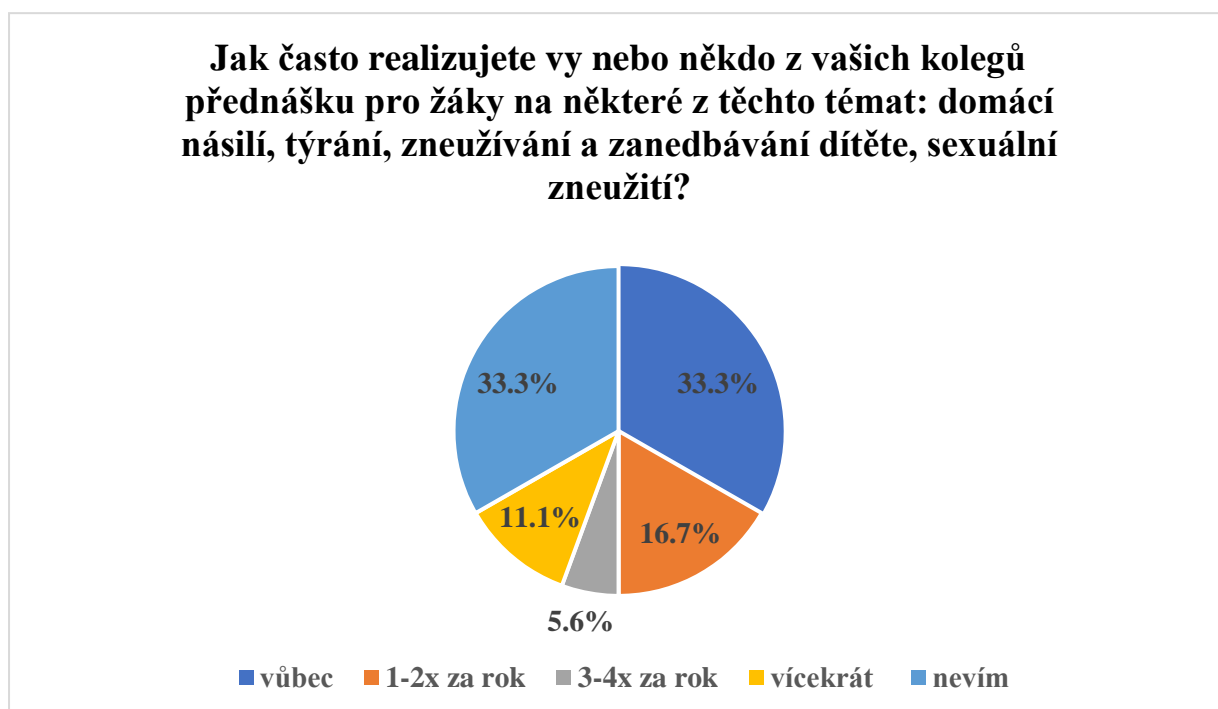
Graf č. 16 – Očekávání a potřeby

Otázka č. 17

Na otázku č. 17“ **Jak často realizujete vy nebo někdo z vašich kolegů přednášku pro žáky na některé z těchto témat: domácí násilí, týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte, sexuální zneužití?**“ odpovědělo celkem 18 respondentů. Z toho 6 respondentů uvedlo, že neví, jak často se realizují přednášky na uvedená témata (33,3%). 6 respondentů odpovědělo, že takové přednášky se nerealizují vůbec (33,3%). 3 respondenti uvedli, že oni nebo kolegové realizují přednášky na uvedené téma 1—2x za rok (16,7%). 1 respondent uvedl realizaci těchto přednášek 3—4x za rok (5,6%). 2 respondenti odpověděli, že tyto přednášky se realizují vícekrát (11,1%). Grafické vyjádření v grafu č. 17.

Graf č. 17 – Četnost realizování přednášek pro žáky

Otázka č. 18

Otázka č. 18 „**Pokud Vás napadá cokoliv, na co jsem se v dotazníku zapoměla zeptat, nebo cokoliv, co chcete doplnit, prosím využijte tento prostor:**“ byla dobrovolná. Odpověděl na ní 1 respondent a uvedl „*Ze zákona je povinnost všech nahlásit podezření na domácí násilí policii, učitel nemá právo sám od sebe se žáka vyptávat myslím, že učitel nemá právo sám od sebe hovořit na toto téma se žákem, spolupráce s orgány není dobrá*“.

8.5 Diskuze a návrh opatření

Hlavním tématem předkládané bakalářské práce jsou kompetence a potřeby speciálního pedagoga a jiných pedagogických pracovníků ve vztahu k domácímu násilí. Hlavním cílem výzkumného šetření **bylo zjištění, jaké kompetence mají pedagogičtí pracovníci při podezření a zjištění domácího násilí na žákovi, zda se cítí být dostatečně informovaní a jistí při řešení situace domácího násilí, případně co by potřebovali ještě vědět o dané problematice.** Výzkumné otázky byly formulovány v tomto znění: **Jaké kompetence mají pedagogičtí pracovníci při podezření a zjištění domácího násilí na žákovi? Cítí se být dostatečně informovaní a jistí při řešení situace domácího násilí? Co by potřebovali ještě vědět o dané problematice? S kým mohou spolupracovat a na koho se mohou obrátit?**

Výzkumného šetření se zúčastnilo 18 respondentů ze základní školy praktické a speciální v Liberci. Jednalo se o speciální pedagogy a asistenty pedagoga, kteří působili na této škole. Délka jejich pedagogického působení byla v rozmezí méně než 1 rok až 6 let a více. Pedagogické zařazení respondenta (viz otázka č. 1 „Jste pedagog, speciální pedagog nebo asistent pedagoga?“) může souviset s lepším poznáním samotného žáka vzhledem k delšímu společně strávenému času. Takto si respondent může povšimnout změn v chování či vzhledu žáka. Délka pedagogického působení (viz otázka č. 2 „Jak dlouho působíte na této speciální a praktické základní škole?“) může souviset s větší vybaveností odbornými znalostmi a dovednostmi respondenta (viz otázka č. 8 „Jak velkou cítíte jistotu ve vybavenosti odbornými znalostmi a dovednostmi pro situace spojené s domácím násilím?“) a také s lepším poznáním žáka i jeho rodiny.

Proto délka působnosti a pedagogické zařazení může také souviset s četností setkání s žákem, který je svědkem či obětí domácího násilí (viz otázka č. 3 „Setkal/a jste se již s žákem, který byl doma týrán?“ a viz otázka č. 4 „Setkal/a jste se již s žákem který byl svědkem domácího násilí?“).

V otázce č. 3 „Setkal/a jste se již s žákem, který byl doma týrán?“ a v otázce č. 4 „Setkal/a jste se již s žákem který byl svědkem domácího násilí?“ se objevuje odlišný počet odpovědí, kde respondenti uvedli, že neví, zda se setkali s žákem, který je buď svědkem nebo obětí domácího násilí. Avšak odhalení žáka, který je svědkem domácího násilí, může být pro respondenty snadnější než odhalení žáka, který je obětí. Odhalení může být pro respondenty snadnější kvůli jejich lepší informovanosti.

Taktéž s větší vybaveností odbornými znalostmi a dovednostmi respondentů může souviset vysoký počet odpovědí u otázky č. 5 „Jak poznáte žáka, který je doma týrán?“ a u otázky č. 6 „Jak poznáte žáka, který je svědkem domácího násilí?“, kde nejvíce respondentů zvolilo odpověď, která poukazuje na změnu chování žáka. Respondenti, kteří mají více odborných znalostí a dovedností, se mohou více soustředit především na vnitřní změny u žáka než na vnější, které se lépe identifikují. Tato otázka souvisí s poznatky z teorie, kde je uvedeno, že u dětí, které jsou vystaveny domácímu násilí, se vnitřní problémy projevují v chování především nadměrnou kontrolou, otažitostí, úzkostlivostí nebo převládajícími negativními emocemi (smutek, strach). Pokud dítě žije v rodinném prostředí, kde dlouhodobě dochází k násilí, má to na dítě traumatický dopad a vyvolává to u něj mnoho obtíží jako například nárůst agresivity.

Otázka č. 7 „Kde jste nasbíral/a informace k tématu domácího násilí?“ může souviset s předchozími otázkami, jelikož nejvíce respondentů čerpá informace ze samostudia, tudíž každý respondent se může zajímat o jiné specifické téma v oblasti domácího násilí a v něm také může vynikat.

Otázka č. 8 „Jak velkou cítíte jistotu ve vybavenosti odbornými znalostmi a dovednostmi pro situace spojené s domácím násilím?“ může souviset s otázkou č. 9 „Jak hodnotíte dostupnost pomoci a podporu pro sebe při řešení situace spojené s domácím násilím?“.

Čím větší by byla dostupnost podpory a pomoci pro respondenta, tím větší by mohl mít respondent jistotu ve vybavenosti odbornými znalostmi a dovednostmi spojené s domácím násilím.

Otázka č. 8 také může souviset s otázkou č. 10 „Co by Vám v řešení situace domácího násilí nejvíce pomohlo, o co se potřebujete opřít, abyste mohl/a reagovat na tyto situace opravdu profesionálně a svědomitě?“. Pocit jistoty respondenta by mohl být větší, pokud by se zlepšila komunikace s OSPOD, Policií ČR, ale také s vedením školy.

U otázky č. 11 „Kolikrát za rok navštěvujete kurzy, semináře, přednášky či besedy na téma domácí násilí na dětech, týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte?“ mnoho respondentů zvolilo, že žádné kurzy, semináře, přednášky či besedy nenavštěvují, to by mohlo souviset s mírou vybavenosti znalostmi a dovednostmi respondentů (viz otázka č. 8). Pokud by se respondenti účastnili takovýchto vzdělávacích akcí více, mohla by tato míra vybavenosti stoupnout. Taktéž by otázka č. 11 mohla souviset s otázkou č. 16 „Co očekáváte a zároveň potřebujete od spolupráce různých organizací se školou?“, pokud by byla větší návštěvnost těchto akcí, mohla by se zlepšit komunikace mezi školou a jednotlivými institucemi.

Otázka č. 16 by také mohla souviset s otázkou č. 12 „Co byste udělal/a jako první, kdybyste zjistil/a, že je nějaký z žáků doma týrán anebo svědkem domácího násilí“. Pokud by se zlepšila komunikace, mohli by respondenti situaci konzultovat ihned s orgány, nikoliv nejdříve s kolegy či vedením školy.

Otázka č. 13 „Co se vám osvědčuje jako hlavní, nejdůležitější prvek při rozhovoru s dítětem/žákem, který je potenciálně ohroženým domácím násilím?“ může opět souviset s otázkou č. 1 „Jste pedagog, speciální pedagog nebo asistent pedagoga?“ a s otázkou č. 2 „Jak dlouho působíte na této speciální a praktické základní škole?“. Pokud respondent působí déle na škole a je speciálním pedagogem nebo asistentem pedagoga, žák respondenta dobře zná a opětuji si navzájem důvěru, v tomto případě by mohl respondent navázat s žákem důvěrný, nenátlakový rozhovor jako nejosvědčenější prostředek, který respondenti uváděli v otázce č. 13 „Co se vám osvědčuje jako hlavní, nejdůležitější prvek při rozhovoru s dítětem/žákem, který je potenciálně ohroženým domácím násilím?“.

S poznatky z teorie může souviset otázka č. 14 „V případě zjištění, že je žák týrán či svědkem domácího násilí, na které osvědčené a účinné instituce se obracíte?“, kde respondenti uvádějí jako účinné orgány, na které se mohou obrátit OSPOD a Policii ČR.

Otázka č. 16 „Co očekáváte a zároveň potřebujete od spolupráce různých organizací se školou?“ může souviset s odpověďmi u otázky č. 9 „Jak hodnotíte dostupnost pomoci a podporu pro sebe při řešení situace spojené s domácím násilím?“ a u otázky č. 10 „Co by Vám v řešení situace domácího násilí nejvíce pomohlo, o co se potřebujete opřít, abyste mohl/a reagovat na tyto situace opravdu profesionálně a svědomitě?“. Tudiž očekávání rady, pomoci, rychlého jednání a zpětné vazby od spolupracujících organizací se školou, může souviset s horší komunikací mezi respondenty a organizacemi či orgány, jako je OSPOD a Policie ČR.

U otázky č. 17 „Jak často realizujete vy nebo někdo z vašich kolegů přednášku pro žáky na některé z těchto témat: domácí násilí, týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte, sexuální zneužití?“ respondenti nejvíce odpovídali, že neví, jak často realizují přednášky pro žáky na uvedená témata anebo, že takové přednášky nerealizují pro žáky vůbec. Toto může souviset s otázkou č. 11 „Kolikrát za rok navštěvujete kurzy, semináře, přednášky či besedy na téma domácí násilí na dětech, týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte?“, kde mnoho respondentů uvedlo, že taktéž nenavštěvují žádné vzdělávací akce na dané téma.

Jedním z ukazatelů pro úspěšné a efektivní řešení situace, kdy je žák svědkem či obětí domácího násilí, je zlepšení komunikace mezi pedagogickými pracovníky, školou a orgány, jako je OSPOD a Policie ČR. Dalším ukazatelem může být pravidelná realizace povinných vzdělávacích akcí na téma domácího násilí pro pedagogické pracovníky. Dalším opatřením může být navázání spolupráce s několika organizacemi, realizování pravidelných přednášek pro žáky, představení systému pomoci obětem domácího násilí (viz příloha č. 1) a představení bezpečnostního plánu žákům (viz příloha č. 2). Posledním efektivním opatřením shledávám konkrétní vymezení oblasti působnosti pedagoga a jiných orgánů při řešení domácího násilí u žáka.

Závěr

Tato bakalářská práce se nazývá „Kompetence speciálního pedagoga ve vztahu k domácímu násilí“. Teoretická část je členěna na 7 kapitol. V první kapitole teoretické části jsme se zaměřili na základní poznatky o domácím násilím, do kterých jsem zahrнула příčiny, formy, znaky, cyklus domácího násilí, důsledky a prevenci domácího násilí. V druhé kapitole jsme se charakterizovali násilné osoby a ve třetí kapitole i osoby, které jsou ohrožené domácím násilím. Ve čtvrté kapitole jsme se věnovali dítěti jako subjektu domácího násilí, charakterizovali jsme dítě, které je obětí, svědkem nebo agresorem. Pátá kapitole se věnuje obecným poznatkům o syndromu CAN. Šestá kapitola obsahuje domácí násilí a syndrom CAN v kontextu speciální pedagogiky a pojednává především o komunikaci s ohroženým dítětem, postupu pedagoga při zjištění domácího násilí na žákovi a o prevenci na školách. V této kapitole jsou popsána i školská poradenská pracoviště a školská poradenská zařízení, která mohou poskytnout ohroženému dítěti či celé rodině odborné poradenství. Poslední sedmá kapitola v teoretické části bakalářské práce obsahuje možnosti pomoci pro oběti domácího násilí. Tato kapitola zmiňuje intervenční centra, které se mimo jiné podílejí i na vytváření preventivních programů pro školy, dále orgán sociálně-právní ochrany dětí a Policii ČR. Orgán sociálně-právní ochrany dětí a Policie ČR poskytuje nejčastěji obětem první pomoc.

Praktická část předkládané bakalářské práce obsahuje výzkumný projekt, který se zabývá kompetencemi a potřebami pedagogických pracovníků ve vztahu k domácímu násilí. Výzkumná část zkoumá, do jaké míry jsou pedagogičtí pracovníci informováni o tomto tématu, jaké mají kompetence a potřeby při řešení domácího násilí na žákovi. U výzkumného projektu byla zvolena kvantitativní metoda výzkumu. Respondentům byl zaslán elektronický dotazník prostřednictvím systému Survio. Byly podávány uzavřené a otevřené otázky.

Hlavní cíl praktické části předkládané bakalářské práce se podařilo naplnit. Z realizovaného výzkumu vyplynulo, že hlavní kompetencí pedagogických pracovníků je oznámení situace Policii ČR a orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Dalšími kompetencemi pedagogického pracovníka je navázání důvěrného rozhovoru a poskytnutí podpory ohroženému žákovi, dále konzultace s kolegou či vedením školy při řešení domácího násilí na žákovi. Z výzkumu taktéž vyplynulo, že se pedagogičtí pracovníci cítí být částečně informováni o dané problematice, taktéž se částečně cítí být jistí při řešení domácího násilí na žákovi.

K tomu, aby se cítili být více informovaní a jistí potřebují lepší komunikaci a spolupráci s orgány, jako je především orgán sociálně-právní ochrany dětí a Policie ČR. Dále potřebují častěji navštěvovat a realizovat vzdělávací akce na dané téma.

Dílčí cíl praktické části mé bakalářské práce byl také naplněný. Z výzkumu je zřejmé, že pedagogičtí pracovníci vědí, na jaké orgány či organizace, které se zabývají domácím násilím, se mohou obrátit.

Seznam literatury a zdrojů

1. BEDNÁŘOVÁ, Z., 2009. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus. SBN 978-80-254-5422-0.
2. BURIÁNEK, J., PIKÁLKOVÁ, S., PODANÁ, Z., 2014. *Násilí na mužích: sonda do zákoutí partnerských vztahů*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. ISBN 978-80-7308-545-2.
3. BUSKOTTE, A., VANÍČKOVÁ HORNÍKOVÁ, L. (eds.). 2008. *Z pekla ven: žena v domácím násilí*. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-1786-6.
4. CIMRMANNOVÁ, T., 2013. *Krize a význam pomáhajících prvního kontaktu: aplikace v kontextu rodinného násilí*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2205-7.
5. CONWAY, H., L., 2007. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. Praha: Albatros. ISBN 978-80-00-01550-7.
6. ČÍRTKOVÁ, L., 2020. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-806-8.
7. ČÍRTKOVÁ, L., MACHÁČKOVÁ, R., VITOUŠOVÁ, M., 2002. *Domácí násilí: přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*. (eds.). Bílý kruh bezpečí. ISBN 80-86284-19-0.
8. ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P., 2007. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2014-2.
9. DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z., 1995. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-7169-192-5.
10. HENDL, J., REMR, J., 2017. *Metody výzkumu a evaluace*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1192-1.
11. HANUŠOVÁ, J., 2006. *Násilí na dětech - syndrom CAN*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí. ISBN 80-86991-78-4.
12. HRONOVÁ, M., 2008. *Co je domácí násilí. Dopad násilí na děti. Role učitele*. In *Kolektiv. Škola a děti vystavené domácímu násilí. Manuál pro učitele*. Praha: ROSA.
13. JAKOBSEN, B., RÅKIL, M., 2017. *Násilí je možné zastavit: terapie pro osoby, které se dopouštějí násilí v blízkých vztazích*. Praha: Nadace Open Society Fund Praha. ISBN 978-80-87725-40-5.

14. KUCHARSKÁ, A., MRÁZKOVÁ, J., 2014. ed. *Metodika práce školního speciálního pedagoga zapojeného ve školním poradenském pracovišti*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. Metodická zpráva, č. 1. ISBN 978-80-7481-035-0.
15. NOVOSAD, L., 2009. *Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-509-7.
16. OCHRANA, F., 2019. *Metodologie, metody a metodika vědeckého výzkumu*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-4200-0.
17. OSPOD. Okruhy sociálně - právní ochrany dětí [online]. © 2018[cit. 2020-12-15]. Dostupné z: <<http://www.ospod.cz/informace/obecne/okruhy-socialne-pravni-ochrany-deti/>>.
18. PAPERSTEINOVÁ, L., NAVRÁTILOVÁ, J., BOTEK, L., 2019. *Domácí násilí: příručka (nejen) pro pastorační pracovníky*. V Praze: Karmelitánské nakladatelství. ISBN 978-80-7566-149-4.
19. Registr poskytovatelů sociálních služeb. Vyhledávání [online]. ©2007. [cit. 2020-12-15]. Dostupné z <<http://iregistr.mpsv.cz>>.
20. Sedlák, J., 2008. Pomoc učitelů obětem domácího násilí: bariéry a mýty. In *Pedagogická orientace*, 18(3), 92–99.
21. Stopnasili.cz: Děti svědci násilí [online]. [cit. 2020-12-15]. Dostupné z: <http://stopnasili.cz/pomahajici-profese/deti-svedci-nasili/>
22. SYKORA SWISS CONSULTING CZ, s.r.o, *Manuál pro vedoucí pracovníky škol: Podezření na domácí násilí*. [online]. [vid. Projekt]: Škola jako úřad, [2015]. Dostupné z: <<http://swissconsulting.cz/manual-pro-vedouci-pracovniky-skol>>.
23. ŠEVČÍK, D., ŠPATENKOVÁ, N., 2011. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-690-2.
24. VANÍČKOVÁ, E., HADJ-MOUSSOVÁ, Z., PROVAZNÍKOVÁ, H., 1995. *Násilí v rodině: Syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. ISBN 80-85529-17-3.
25. VITOUŠOVÁ, P., VEDRA, V., 2009. *Domácí násilí: (informace a praktické rady pro ohrožené osoby)*. Praha: MJF. ISBN 978-80-86284-82-8.
26. VOŇKOVÁ, J., SPOUSTOVÁ, I., 2016. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1.2016*. Praha: proFem. ISBN 978-80-904564-5-7.

27. VOŇKOVÁ, J., HUŇKOVÁ, M., 2004. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: ProFem. ISBN 80-239-2106-1.
28. Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů. [online]. 2008. [vid. 2020-12-15] Dostupné z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-273>
29. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. [online]. 1999 [cit. 2020-12-15]. Dostupné z: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>>.
30. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. [online]. 2006. [cit. 2020-12-15]. Dostupné z <<http://portal.gov.cz/zakon/108/2006>>.

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Systém pomoci obětem vystaveným domácímu násilí v Libereckém kraji

Příloha č. 2 – Bezpečnostní plán pro oběti domácího násilí

Příloha č. 3 – Adresář intervenčních center v Libereckém kraji pro oběti domácího násilí – kontakty pro veřejnost

Příloha č. 4 – Dotazník

Příloha č. 1 – Systém pomoci obětem vystaveným domácímu násilí v Libereckém kraji

Tabulka č. 1 – Systém pomoci pro oběti domácího násilí

	Liberec	Jablonec nad Nisou	Česká Lípa	Semily
Azylové domy	5	1	3	0
Intervenční centra	1	0	1	1
Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež	6	2	4	0
Odborné sociální poradenství	20	8	11	7
Telefonická krizová pomoc	1	0	0	0
Noclehárny	1	1	0	0
Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	4	5	2	4

Zdroj: Registr poskytovatelů sociálních služeb. Vyhledávání [online]. ©2007. [cit. 2020-12-15]. Dostupné z <<http://iregistr.mpsv.cz>>.

Příloha č. 2 – Bezpečnostní plán pro oběti domácího násilí

Plánování bezpečí:

- mít u sebe vždy důležitá telefonní čísla,
- mít na jednom místě (např. v kabelce či tašce, kterou si můžete vždy vzít s sebou) peníze, doklady, mobil nebo telefonní kartu,
- důležité doklady, náhradní klíče či základní oblečení si uschovat u někoho, komu důvěřujete nebo v zaměstnání,
- promyslet si, kam můžete v případě akutního nebezpečí odejít (k rodičům, kamarádce, do krizového centra či azylového domu),
- promyslete si únikovou cestu z bytu, nezůstávat s partnerem o samotě na místech bez možnosti úniku (koupelny, kuchyně atp.),
- říct někomu o tom, co se doma děje,
- požádat sousedy o pomoc, dohodnout si s nimi nějaký signál, po kterém přivolají policii,
- pokud jste v nebezpečí, volejte Policii ČR (tel. 158, případně tel. 112).

Zdroj: <https://www.stopnasili.cz/domaci-nasili/bezpecnostni-plan/>

Příloha č. 3 – Adresář intervenčních center v Libereckém kraji pro oběti domácího násilí – kontakty pro veřejnost

Tabulka č. 2 – Adresář intervenčních center

Město	Poskytovatel	Adresa	Kontakt
Liberec	Centrum intervenčních a psychosociálních služeb Libereckého kraje, příspěvková organizace	Tanvaldská 269, Liberec XXX-Vratislavice nad Nisou, 463 11 Liberec 30	Telefon: 482 311 632; 776 776 501 E-mail: info.ic@cipslk.cz
Česká Lípa	Centrum intervenčních a psychosociálních služeb Libereckého kraje, příspěvková organizace	Konopeova 812/2, Česká Lípa, 470 01 Česká Lípa 1	Telefon: 482 311 632; 776 776 501 E-mail: info.ic@cipslk.cz
Semily	Centrum intervenčních a psychosociálních služeb Libereckého kraje, příspěvková organizace	Metyšova 372, 514 01 Jilemnice	Telefon: 482 311 632; 776 776 501 E-mail: info.ic@cipslk.cz

Zdroj: Registr poskytovatelů sociálních služeb. Vyhledávání [online]. ©2007. [cit. 2020-12-15]. Dostupné z <<http://iregistr.mpsv.cz>>.

Příloha č. 4 – Dotazník

Část A

1. Jste pedagog, speciální pedagog nebo asistent pedagoga?

- a. pedagog
- b. speciální pedagog
- c. asistent pedagoga

2. Jak dlouho působíte na této škole?

- a. 1 rok a méně
- b. 1 rok až 3 roky
- c. 3 roky až 6 let
- d. 6 let a více

Část B

3. Setkal/a jste se již s žákem, který byl doma týrán?

- a. ano
- b. ne
- c. nevím

4. Setkal/a jste se již s žákem, který byl svědkem domácího násilí?

- a. ano
- b. ne
- c. nevím

5. Jak poznáte žáka, který je doma týrán? Zvolte jednu nebo více odpovědí.

- a. má na těle hematomy, tržné rány, spáleniny, ...
- b. má lekavé reakce a projevuje se ustrašeně
- c. projevuje se agresivně
- d. má vadu řeči
- e. má nízké sebevědomí
- f. zahaluje si tělo

- 6. Jak poznáte žáka, který je svědkem domácího násilí? Zvolte jednu nebo více odpovědí.**
- a. má poruchu pozornosti
  - b. projevuje se agresivně vůči vrstevníkům i dospělým
  - c. má somatické potíže
  - d. nekomunikuje s okolím
  - e. má deprese
  - f. sebepoškozuje se
- 7. Kde jste nasbíral/a informace k tématu domácího násilí? Vyberte alespoň jednu odpověď.**
- a. během studia na vysoké škole
  - b. z přednášek, seminářů, besed, kurzů
  - c. z neziskových organizací
  - d. ze samostudia
  - e. jiné
- 8. Jak velkou cítíte jistotu ve vybavenosti odbornými znalostmi a dovednostmi pro situace spojené s domácím násilím na škále od jedné do desíti? 1=nejméně, 10=nejvíce**
- 9. Jak hodnotíte dostupnost pomoci a podporu pro sebe při řešení situace spojené s domácím násilím na škále od jedné do desíti? 1= nejméně, 10= nejvíce**
- 10. Co by Vám v řešení situace domácího násilí nejvíce pomohlo, o co se potřebujete opřít, abyste mohl/a reagovat na tyto situace opravdu profesionálně a svědomitě?**

- 11. Kolikrát za rok navštěvujete kurzy, semináře, přednášky či besedy na téma domácí násilí na dětech, týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte?**
- a) vůbec
  - b) 1—2x
  - c) 3x a vícekrát
  - d) nevím
- 12. Co byste udělal/a jako první, kdybyste zjistil/a, že je nějaký z žáků doma týrán anebo svědkem domácího násilí?**
- 13. Co se vám osvědčuje jako hlavní, nejdůležitější prvek při rozhovoru s dítětem/žákem, který je potenciálně ohroženým domácím násilím?**
- 14. V případě zjištění, že je žák týrán či svědkem domácího násilí, na které osvědčené a účinné instituce se obracíte?**
- 15. Jaké znáte další organizace, které pomáhají obětem domácího násilí a spolupracují se školou?**
- 16. Co očekáváte a zároveň potřebujete od spolupráce různých organizací se školou?**
- 17. Jak často realizujete vy nebo někdo z vašich kolegů přednášku pro žáky na některé z těchto témat: domácí násilí, týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte, sexuální zneužití?**
- a. vůbec
  - b. 1—2x za rok
  - c. 3—4x za rok
  - d. vícekrát
  - e. nevím

18. Pokud Vás napadá cokoliv, na co jsem se v dotazníku zapomněla zeptat, nebo cokoliv, co chcete doplnit, prosím využijte tento prostor:

Příloha č. 5 – Předvýzkum

Cílem předvýzkumu bylo zjištění, jak se téma domácího násilí promítá či setkává s prací speciálního pedagoga. Jak jej můžeme komunikovat ve výchově a jak téma můžeme komunikovat ve vzdělání a případně jak s ním pracovat. Předmětem je rekognice domácího násilí. Předvýzkum probíhal formou rozhovoru se speciální pedagožkou základní školy v Liberci, který trval 20-30 minut. Rozhovor obsahoval 9 otázek.

Ke studiu metodologie pro předvýzkum bakalářské práce byly využity zejména publikace F. Ochrany (2019), J. Hendla a J. Remra (2017).

1. Jak byste popsala/charakterizovala domácí násilí?

Domácí násilí je forma agrese proti jednomu či více členům domácnosti. Agresorem může být muž, žena nebo i děti. Většinou jde o jev, který může být určitou dobu neobjeven díky mlčenlivosti členů rodiny, nebo nevšimavosti a pasivitě okolí. Pokud jde o týrání psychické, můžou ho objevit pracovníci školy (v případě dítěte), kamarádi, širší rodina nebo i ošetřující lékař. V případě fyzického násilí má rozhodující slovo pedagog, tělocvikář, třídní učitel, dětský lékař nebo opět kamarád či další členové rozšířené rodiny.

2. Setkala jste se již s domácím násilím u žáka ve vaší škole? Pokud ano, jak jste situaci řešila?

Setkala jsem se několikrát. Vždy jsem žádala o pomoc OSPOD MML. S pracovníky OSPOD jsme se pak domluvili, jestli bude dávat trestní oznámení na otce nebo oba zákonné zástupce škola nebo OSPOD. Vždy jsme postupovali jednotně a velmi citlivě s postiženým dítětem, aby v nás neztratilo důvěru a cítilo, že mu skutečně pomůžeme.

3. Jestliže máte podezření na domácí násilí, týrání dítěte a rodiče odmítají se školou spolupracovat (jaké máte kompetence)?

V tomto případě s rodiči nespolupracujeme a rovnou se obracíme na OSPOD.

4. Účastnila jste se např. vzdělávacího kurzu na téma domácí násilí? Pokud ne, kde jste nasbírala informace?

Informace přicházejí především přímo během řešení těchto složitých situací díky zúčastněným stranám, tedy pracovníkům Policie ČR a OSPOD.

5. Nasbírala jste informace k této problematice i na vysoké škole?

Studium na VŠ jsem dokončila před 37 lety a rozhodně žádná zajímavá informace mně v hlavě neutkvěla.

6. Znáte nějaké organizace, které poskytují pomoc obětem domácího násilí? Pokud ano, jak jste se o nich dozvěděla?

Informace o jednotlivých organizacích získávám během seminářů nebo konferencí, kde jsou pro učitele připraveny letáky nebo přímo se pracovníci těchto institucí sami představí. Jde o Bílou linku bezpečí, občanské sdružení ROSA, Bílý kruh bezpečí a linku důvěry.

7. Spolupracuje se školou nějaká organizace, která pořádá preventivní programy?

Spolupracuje se školou PPP Liberec, Občanské sdružení D.R.A.K, z. s., organizace sociálních služeb MAJÁK o. p. s. a SVP ČÁP Liberec.

8. Je nějaký předmět, kde děti informujete o problematice domácího násilí? Pokud ano, v jakém předmětu a v jakém ročníku?

Vzhledem k tomu, že pracuji na ZŠ zřízené podle paragrafu 16 odstavce 9 Školského zákona, tedy na škole pro děti s LMP, tak se řídím instinktem, kdy je třeba o tomto tématu mluvit, takže kdykoliv, kdy je to nutné. Pokud jde o předměty, kdy se toto téma objeví ve výuce, jde o přírodovědu v 5. roč., přírodopis v 6. – 9. roč., výchově k občanství v 7. – 9. roč., ale skutečně se toto téma může objevit v kterémkoliv předmětu, kdy je s dětmi potřeba na toto téma mluvit. Např. i během pracovního vyučování, kdy jsou rozděleni chlapci a dívky a děti mají k pedagogovi více důvěry vzhledem k menšímu kolektivu nebo volnější hodiny.

9. Co potřebujete, abyste se v tématu domácího násilí ve vztahu ke svým žákům cítila více kompetentní?

Je důležitý jednotný kolektiv pracovníků školy, který bude postupovat podle stejných pravidel školy, pak si metodik prevence nebo vedení školy může připadat dostatečně kompetentně.

Respondentka sdělila, že agresorem může být muž, žena i dítě, proto bude předmětem bakalářské práce charakteristika násilných osob. Respondentka taktéž zmínila formy domácího násilí, které také budou předmětem bakalářské práce. Dalším předmětem bude instituce OSPOD a Policie ČR, o kterých respondentka hovořila v kontextu spolupráce se školou při řešení domácího násilí. Zmínila také i jiné organizace, které může obětem domácího násilí doporučit a také organizace, které pořádají preventivní programy, které se věnují mimo jiné i tématu domácího násilí na základních školách, proto vytvořím přílohu sociálních služeb, které mohou pomoci obětem domácího násilí. Respondentka také sdělila, že velkou roli hraje důvěra a celkový přístup pedagoga k žákovi. Předmětem praktické části bakalářské práce budou i možnosti získání informací o daném tématu, kompetence a potřeby pedagoga při řešení domácího násilí páchaném na žákovi, které respondentka sdělila.